

Samovražda a asistovaná samovražda v trestnom a kánonickom práve¹

Suicide and Assisted Suicide in Criminal Law and Canon Law

Štefan Zeman

Abstract: *The paper deals with the issue of suicide and assisted suicide, especially its ethical, criminal law and canon law evaluation. In the first chapter, the author explains what needs to be perceived under these terms and how they differ from euthanasia, offers current statistics on suicides in the Slovak Republic and discusses basic types of suicides, evaluates the issue of the right to life from an ethical point of view and criticizes the concept of the “right to death”. He concludes that the possible legalization of assisted suicide and euthanasia would have widespread negative consequences. The second chapter of the paper is based on the constitutional guarantees of the right to life, which is also supported by the international obligations of the Slovak Republic in this area. Subsequently, it offers a criminal analysis of suicide and assisted suicide in the Slovak legal system. In the last, third chapter, the author finally discusses the issue from the perspective of the doctrine, law and practice of the Catholic Church.*

Key Words: *Criminal Law; Canon Law; Suicide; Assisted Suicide; Euthanasia; Right to Life; Human Dignity; European Court of Human Rights; Criminal Code; Crime of Participation in Suicide; Magisterium of the Catholic Church; Code of Canon Law; Grave Sin; the Slovak Republic.*

Abstrakt: *Príspevok sa zaoberá problematikou samovraždy a asistovanej samovraždy, predovšetkým jej etickým, trestnoprávnym a kánonickoprávnym hodnotením. Autor v prvej kapitole vysvetľuje, čo je potrebné vnímať pod týmito pojmami a v čom sa líšia od eutanázie, ponúka aktuálne štatistiky samovrážd v Slovenskej republike a rozoberá základné typy samovrážd, hodnotí otázku práva na život z etického hľadiska a podrobuje kritike pojem „právo na smrť“, pričom prichádza k záveru, že prípadná legali-*

¹ Predložený príspevok vznikol v rámci riešenia výskumného projektu Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV-16-0106 s názvom „Trestnoprávna ochrana života a zdravia v podmienkach Slovenskej republiky“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Miroslava Vrábľova, PhD.

zácia asistovanej samovraždy a eutanázie by mala d'alekosiahle negatívne konzekvencie. V druhej kapitole príspevku vychádza z ústavnoprávnych garancií práva na život, čo podopiera aj medzinárodnými záväzkami Slovenskej republiky v tejto oblasti. Následne ponúka trestnoprávnu analýzu samovraždy a asistovanej samovraždy v právnom poriadku Slovenskej republiky. V poslednej, tretej kapitole autor napokon rozoberá predmetnú problematiku z pohľadu náuky, práva a praxe Katolíckej cirkvi.

Kľúčové slová: *Trestné právo; kánonické právo; samovražda; asistovaná samovražda; eutanázia; právo na život; ľudská dôstojnosť; Európsky súd pre ľudské práva; Trestný zákon; trestný čin účasti na samovražde; Magisterium Cirkvi; Kódex kánonického práva; ťažký hriech; Slovenská republika.*

1 Úvodom k niektorým faktom a etike samovrážd

Samovražda (latinsky *suicidium*) je nesporne závažný negatívny celospoločenský problém. Rozumieme ňou taký spôsob autodeštruktívneho konania, ktorý vyjadruje zreteľným spôsobom úmysel jedinca dobrovoľne ukončiť vlastný život a cieľavedomú snahu zvoliť k tomuto účelu prostriedky, pri ktorých možno predpokladať, že povedú k zániku života.² Obdobne definuje samovraždu aj profesor Anton Heretik, keď uvádza, že „samovražda je vedomé rozhodnutie ukončiť život sebadeštrukciou so zámerou voľbou situácie a prostriedkov.“³ Ide teda vždy o úmyselné spôsobenie smrti sebe samému.⁴

V tejto súvislosti je však potrebné definovať aj so samovraždou úzko súvisiace pojmy, ktoré budú v nasledujúcom kontexte ešte kľúčové, ako uvidíme.

Prvým dôležitým pojmom bude v tejto súvislosti *asistovaná samovražda*, t.j. prípad, keď osoba A pomôže osobe B ukončiť jej život samovraždou. V tomto prípade bude teda takisto smrť pochádzať z vlastnej ruky, avšak samovrahovi, s jeho súhlasom a ako prejav jeho vôle pomáha pri vykonaní samovraždy aj iná osoba. Okrem samotnej pomoci pri sa-

² Bližšie pozri VIEWEGH, J. *Sebevražda a literatura*. 1. vyd. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1996, s. 19-28. ISBN 80-85880-10-5.

³ Bližšie pozri HERETIK, A. *Základy forenznej psychológie*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1994, s. 162. ISBN 80-08-01870-4.

⁴ Bližšie pozri *Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej socialistickej republiky zo dňa 19. 2. 1985, sp. zn. 3 To 8/85; R 24/1986.*

movražde môže asistovaná samovražda spočívať aj v pohnutí k takému konaniu, prípadne v nezabránení.⁵ *Lekársky asistovaná samovražda* je za prípad, keď je to lekár, kto pomôže osobe spáchať samovraždu. Lekárska asistencia pri samovražde predstavuje pomoc spočívajúcu napríklad v zaobstaraní, sprostredkovaní, prípravení či podaní prostriedkov alebo vo vytvorení prostredia na pacientovo sebausmrtenie, prípadne v poučení o užití látok. Ide teda o pojem významovo užší než asistovaná samovražda, nakoľko v tomto prípade sa črtá špeciálny subjekt – lekár, prípadne iný zdravotnícky pracovník.⁶

Odhaduje sa pritom, že na celom svete sa ročne dokoná asi milión samovrážd.⁷ V Európskej únii tvorí smrť následkom samovražedného konania takmer 25 % zo všetkých úmrtí spôsobených externými faktormi.⁸ Navzdory tomu, že prevalencia⁹ samovražedného správania sa znižuje, stále v Európe následkom samovraždy umiera približne 10 až 15 zo 100 000 obyvateľov ročne.¹⁰ Vo východnej Európe je však podľa výskumov miera samovrážd až dvakrát vyššia.¹¹

⁵ K trestnoprávnym dôsledkom asistovanej samovraždy pozri bližšie 2. kapitolu tohto príspevku.

⁶ Nemožno si preto zamieňať pojmy lekársky asistovaná samovražda a eutanázia. Hraničnou situáciou, keď sa asistencia pri samovražde môže stať aktívnou eutanáziou, sú prípady súčinnosti pri aplikácii látky, napríklad priložením pohára s látkou k ústam. Konanie teda môže v danom prípade podľa právneho poriadku Slovenskej republiky naplniť skutkovú podstatu účasti na samovražde, ale aj (úkladnej) vraždy. K tomu pozri bližšie takisto 2. kapitolu tohto príspevku.

⁷ Bližšie pozri CHISHTI, P., D. H. STONE, P. CORCORAN, E. WILLIAMSON, E. PETRIDOU, et al. Suicide Mortality in the European Union. *European Journal of Public Health* [online]. 2003, vol. 13, no. 2, s. 108-114 [cit. 2021-08-25]. ISSN 1464-360X. Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/eurpub/13.2.108>.

⁸ Bližšie pozri KAMARÁDOVÁ, D., J. PRAŠKO a K. LÁTALOVÁ. Sebevražednosť a úzkostné poruchy. *Česká a slovenská psychiatrie*. 2015, roč. 111, č. 3, s. 156. ISSN 1212-0383.

⁹ Prevalencia je štatistický údaj, ktorý udáva výskyt určitého javu spravidla na 100, 1 000 či 100 000 ľudí v určitom mieste a čase. Najčastejšie sa používa v súvislosti s chorobami, môže to však byť aj akýkoľvek iný jav.

¹⁰ Bližšie pozri CHISHTI, P., D. H. STONE, P. CORCORAN, E. WILLIAMSON, E. PETRIDOU, et al. Suicide Mortality in the European Union. *European Journal of Public Health* [online]. 2003, vol. 13, no. 2, s. 108-114 [cit. 2021-08-25]. ISSN 1464-360X. Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/eurpub/13.2.108>.

¹¹ Bližšie pozri KÖLVES, K., A. MILNER a P. VÁRNIK. Suicide Rates and Socioeconomic Factors in Eastern European Countries after the Collapse of the Soviet Union: Trends between 1990 and 2008. *Sociology of Health & Illness* [online]. 2013, vol. 35, no. 6, s. 956-970 [cit. 2021-08-25]. ISSN 1467-9566. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/1467-9566.12011>.

V Slovenskej republike bolo v rokoch 2008 – 2019 spáchaných až 6 829 registrovaných samovrážd.¹² V zatiaľ poslednom štatisticky spracovanom roku 2019 bolo zaznamenaných 498 dokonaných samovrážd,¹³ čo predstavuje 9,1 osoby na 100 000 obyvateľov; samovražedných pokusov bolo nahlásených 743 prípadov. Tieto čísla sú z nášho pohľadu alarmujúce!

Pre všetky typy samovrážd je pritom dôležité rozlišovať príčiny a motívy. Príčinami sú všetky vonkajšie a vnútorné nepriaznivé vplyvy, ktoré môžu vo svojom súhrne či jednotlivo privodiť samovražedný čin. Motivácia je podmienená hodnotovými dôvodmi a protidôvodmi bytia. Tento prístup tak podľa Petra Kerecmana¹⁴ umožňuje rozdeliť samovráždy do troch základných skupín:

- a) *impulzívne a skratové samovráždy* – pri ktorých úplne chýba motivácia, ktorá je nahradená bezprostredne pôsobiacim spúšťačom. Tieto činy sú teda viac-menej vždy spáchané v afekte, v stave určitej nepríčetnosti;
- b) *samovráždy s výrazne patologickým pozadím* – kde predmetný patologický substrát vytvára umelú, neprirodenú motiváciu, napríklad psychotické bludy, na základe ktorých sa psychotik zabije;
- c) *bilančné samovráždy* – pri týchto je motivačná štruktúra plne rozvinutá a obsahuje racionálne, hodnotovo podmienené dôvody suicidálneho konania. Charakteristické ďalej je, že motivácia sa vyvíja v ča-

¹² Bližšie pozri Samovráždy a samovražedné pokusy v Slovenskej republike 2019. In: *Národné centrum zdravotníckych informácií* [online]. 2020-06-08 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <http://www.nczisk.sk/Aktuality/Pages/Samovrazdy-a-samovrazedne-pokusy-v-Slovenskej-republike-2019.aspx>.

¹³ Z toho výrazne prevažovali samovráždy mužov (83,5 %) nad samovráždami žien (16,5 %). Dlhodobu najviac samovrahov sa u nás pohybuje vo vekovej kategórii 50 – 59 rokov, stále sa však zvyšuje podiel 70 a viacročných osôb. Najnižšie zastúpenie samovrahov je vo vekovej kategórii 0 – 14 rokov. Napriek tomu v roku 2019 spáchali samovraždu až dvaja 14-roční chlapci, pričom počet samovražedných pokusov, bohužiaľ, dlhodobo narastá práve vo vekovej kategórii 0 – 14, respektíve 15 – 19-ročných. Z hľadiska sociálneho a ekonomického statusu bolo takmer 27 % z obetí samovrážd nezamestnaných, pravidelné zamestnanie malo len 24 % z nich. Podľa vzdelania ide spravidla o osoby bez maturity, prípadne so stredoškolským vzdelaním. Podľa rodinného stavu prevažovali slobodní. Motívom činu boli predovšetkým konflikty a rodinné problémy, existenčné problémy boli až na treťom mieste. Najčastejším spôsobom vykonania samovráždy u mužov aj žien bolo obesenie, nasledoval skok z výšky. Pri pokusoch samovrážd prevažovalo poškodenie ostrým predmetom, následne užitie sedatív a iných liekov. Alkohol alebo iná návyková látka bola pri samovražďách prítomná vo vyše 38 % prípadov.

¹⁴ Bližšie pozri KEREČMAN, P. *Eutanázia, asistovaná samovražda – právne aspekty*. 1. vyd. Bratislava: Eurounion, 1999, s. 63. ISBN 80-88984-01-7.

sovo dlhšom úseku, má ústredný motív. Práve pevnosť rozhodnutia a vôľa zomrieť sú jedným z kritérií, ktoré napomáhajú odlišiť bilančnú samovraždu od samovrážd ostatných. Bilančné samovraždy bývajú uváženejšie, sú vedené cieľavedome, spravidla s menej krutým spôsobom spáchania. Je tu aj väčšia pravdepodobnosť smrteľného výsledku samovraždy, a aj výber miesta je taký, aby samovrah nebol vyrušený.

Stotožňujeme sa s Petrom Kerecmanom aj v tom, že vždy je potrebné individuálne posúdiť, či osoba, ktorá sa o samovraždu pokúsila, konala v stave duševnej poruchy, nepríčetnosti, respektíve bez rozmyslu a nerozvážne, alebo tam bol aj jasný racionálny prvok. Napriek tomu, že asi 80 % suicidálnych pacientov spĺňa kritériá psychickej choroby,¹⁵ samovrahovia v chápaní súčasnej vedy už prestali byť degenerovanými šíalencami či abnormálnymi zbabelcami.¹⁶ Dodávame však, že to nie sú ani žiadni hrdinovia, ktorých činy by sme mali obdivovať, ale takisto ani zločinci, ktorých by bolo potrebné trestať.

Právo na ochranu života a zdravia patrí pritom nepochybne medzi kľúčové základné ľudské práva a slobody. Toto právo je preto prirodzene zakotvené i v Ústave Slovenskej republiky,¹⁷ ako aj v rôznych medzinárodných dokumentoch, ktorými je Slovenská republika viazaná.¹⁸ Dokonca aj slovenské trestné právo kladie ochranu života a zdravia na popredné miesto v rebríčku zákonom chránených hodnôt, čo je demonštrované tým, že trestné činy proti životu a zdraviu boli rekodifikáciou zaradené do I. hlavy osobitnej časti Trestného zákona.¹⁹ Ľudský život je totiž jednoducho nenahraditeľný!

Je pritom nesporné, že súčasťou práva každého človeka na život je právo, aby nebol pozbavený života inak, ako spôsobom stanoveným podľa zákona.²⁰ Predmetom kontroverzných diskusií sa však čoraz viac stáva otázka „*práva na smrť*“, inak povedané, snaha o vymedzenie hraníc, ku

¹⁵ Bližšie pozri KAMARÁDOVÁ, D., J. PRAŠKO a K. LÁTALOVÁ. Sebevražednosť a úzkostné poruchy. *Česká a slovenská psychiatrie*. 2015, roč. 111, č. 3, s. 156. ISSN 1212-0383.

¹⁶ Bližšie pozri KEREKMAN, P. *Eutanázia, asistovaná samovražda – právne aspekty*. 1. vyd. Bratislava: Eurounion, 1999, s. 64. ISBN 80-88984-01-7.

¹⁷ Najmä v článku 15 *Ústavného zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov*.

¹⁸ K tomu pozri bližšie 2. kapitolu tohto príspevku.

¹⁹ Bližšie pozri *Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov*.

²⁰ Bližšie pozri KEREKMAN, P. Trestnoprávne aspekty samovrážd. *Právny obzor*. 1996, roč. 79, č. 5, s. 421. ISSN 0032-6984.

ktorým má právna ochrana ľudského života ustúpiť právu človeka na dôstojné zomieranie, alebo, naopak, aké obmedzenia rozhodnutia jednotlivca o svojej vlastnej smrti musia byť dané, aby sa garantovala adekvátna ochrana ľudského života.²¹ Pojem „právo na smrť“ bol pritom po prvýkrát sformulovaný už v roku 1895 v knihe Adolfa Josta s názvom *Das Recht auf das Tod*.²² V roku 1920 tému „práva na smrť“ rozvinula publikácia psychiatra Alfreda Hocheho a právnika Karla Bindinga s názvom v preklade *„Poskytnutie súhlasu k zničeniu života, ktorý nie je hodný“*.²³ Už v tomto období možno teda hľadať zárodky konfliktu práva na život a práva na smrť, stav riešenia ktorého ešte v 90. rokoch 20. storočia profesor Miroslav Kusý zhrnul nasledovne: *„Spoločenský konsenzus výslovne garantuje iba právo na život a nemôže poskytovať obdobné inštitucionálne garancie aj pre právo na smrť. Výnimočný prípad práva na smrť si preto človek môže uplatňovať len bez záruk, neinštitucionálne, a celá ťarcha jeho uplatnenia preto padá iba na jeho vlastné plecia.“*²⁴

Vývoj v prístupe spoločnosti k predmetnej problematike však v uplynulých dvoch desaťročiach závažne akceleroval, pričom dnes vo vzťahu k ukončeniu vlastného života zaznamenávame nepochybne podstatne liberálnejšie trendy, ktoré oprávnenie jednotlivca žiadať vlastnú smrť defilujú ako základné ľudské právo. Dnes je možné v Slovenskej republike, ako zrejme aj v drvivej väčšine demokratických a právnych štátov vziať si život beztrestne. Znamená to však azda, že len preto, lebo samovražda už dnes nie je žiadnou právnou normou výslovne zakázaná, že je aj dovolená, nedajbože je morálne v poriadku? V tejto súvislosti zdieľame názor profesora Štefana Lubyho, ktorý uvádza: *„Samovražda nie je len spôsobenie ujmy sebe samému, ale aj nenávratnou spoločenskou stratou, a preto je protiprávna, hoci sa za ňu neukladá sankcia.“*²⁵

Beztrestnosť pokusu vziať si život teda ešte neznamená, že človek má aj právo vziať si život. Predložený príspevok, ktorého primárnym cieľom

²¹ Bližšie pozri VOZÁR, J. Právo na smrť. *Právny obzor*. 1993, roč. 76, č. 6, s. 552. ISSN 0032-6984.

²² Bližšie pozri MÖLLERING, J. *Schutz des Lebens – Recht auf Sterben: Zur rechtlichen Problematik der Euthanasie*. 1. Aufl. Stuttgart: Enke, 1977, s. 71. Medizin und Recht, Nr. 3. ISBN 3-432-88811-2.

²³ V nemeckom origináli *Die Freigabe der Vernichtung lebensunwerten Lebens*. Predmetná publikácia bola neskôr jedným z hlavných ideových nástrojov Hitlerovej propagandy etnického zabíjania.

²⁴ Bližšie pozri KUSÝ, M. *Eseje*. 1. vyd. Bratislava: Archa, 1991, s. 187. ISBN 80-7115-007-X.

²⁵ Bližšie pozri LUBY, Š. *Prevenčia a zodpovednosť v občianskom práve: Zväzok I*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958, s. 420-421.

Ľom je aspoň stručne načrtnúť trestnoprávne a následne kánonickoprávne²⁶ aspekty samovraždy a asistovanej samovraždy, vzhľadom na svoje rozsahové limity neumožňuje poskytnúť vyčerpávajúcu morálnu aj právnu analýzu predmetnej problematiky, no už úvodom zdôrazňujeme naše hlboké presvedčenie, že samovražda nie je právom chránené konanie, nie je súčasťou práva jedinca na sebaurčenie,²⁷ a iní preto podľa drvivej väčšiny európskych právnych poriadkov ani nemôžu pri samovražde asistovať. Ak by totiž človek takýmto právom na samovraždu disponoval, bolo by predsa správne a legitímne mu pri samovražde aj pomáhať! Avšak samovraždu je, a i naďalej ju bude potrebné vnímať ako krajne nežiaduci spoločenský fenomén, a aj postmoderná spoločnosť ju musí považovať za morálne odsúdeniahodnú. To napokon judikoval aj Európsky súd pre ľudské práva v prípade *Pretty proti Spojenému kráľovstvu*,²⁸ respektíve v prípade *Haas proti Švajčiarsku*,²⁹ kde jednoznačne stanovil, že štáty majú povinnosť chrániť život, pričom právo na život v sebe nezahŕňa aj právo na smrť a že neexistuje žiadny pozitívny záväzok štátu spočívajúci v záruke nestíhatelnosti osoby pri vykonávaní asistencie pri samovražde alebo v poskytnutí možnosti akejkoľvek inej podpory ukončenia života. V zmysle týchto kľúčových judikátov, ak sa teda štát pridrižiava všeobecného zákazu asistovanej samovraždy, neporušuje tým základné ľudské práva a slobody, a ani nemožno od krajín požadovať, aby takúto prax legalizovali.³⁰

Keď už však hovoríme o „práve na smrť“, do predmetnej problematiky spadá aj podstatne komplikovanejšia otázka *eutanázie*, ktorou v pravom a vlastnom slova zmysle je potrebné rozumieť čin alebo zanedbanie, ktoré zo svojej povahy úmyselne ukončí život iného, kvôli súcitnému od-

²⁶ Kánonickým právom tu myslíme výlučne právo Katolíckej cirkvi.

²⁷ Bližšie pozri JOBBÁGYI, G. *Az élet joga: Abortusz, eutanázia, művi megtermékenyítés*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2004, s. 276. ISBN 963-361-589-5.

²⁸ Bližšie pozri *Case of Pretty v. The United Kingdom* [2002-04-29]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2002, Application No. 2346/02.

²⁹ Bližšie pozri *Case of Haas v. Switzerland* [2011-01-20]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2011, Application No. 31322/07.

³⁰ K podrobnej analýze vývoja judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva v predmetnej oblasti a k jednotlivým posudzovaným prípadom pozri bližšie ZEMAN, Š. a M. VRÁBLOVÁ. K niektorým aspektom problematiky eutanázie. In: V. MARKOVÁ, ed. *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi: 7. ročník* [online]. 1. vyd. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra trestného práva, 2019, s. 109-116 [cit. 2021-08-25]. ISBN 978-80-8054-812-4. Dostupné na: <https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/KTP/AOTpTaP/7roc/3%20Aktu%3%A1lne%20ot%3%A1lzk%20-%207.%20ro%20-%20e-verzia.pdf>.

stráneniu akéhokoľvek jeho utrpenia, spravidla v terminálnom štádiu jeho nevyliciteľného ochorenia.³¹ Eutanázia sa pritom v závislosti od svojej formy stáva legálnou v čoraz väčšom počte európskych krajín,³² ako aj

³¹ Pri eutanázii je teda vždy kauzálny vzťah medzi úmyselným skrátením života osoby B konaním (nekonaním) osoby A.

Z pohľadu kánonického práva je akákoľvek forma priamej eutanázie kategoricky neprípustná, ide o ťažký hriech a vraždu, ktorá je posudzovaná v zmysle kán. 1397 Kódexu kánonického práva (latinsky CIC) a kán. 1450 § 1 Kódexu kánonov východných cirkví (latinsky CCEO) ako trestný čin proti životu a slobode človeka, bez ohľadu na to, či pôjde o aktívnu eutanáziu alebo jej pasívnu formu charakterizované nižšie. Ako v tejto súvislosti uvádza pastorálna konštitúcia II. vatikánskeho koncilu o Cirkvi v súčasnom svete *Gaudium et spes* v článku 27: „Všetko, čo je proti samému životu, teda vraždy každého druhu, genocídy, potraty, eutanázia, ako aj samovraždy; všetko, čo poškodzuje celistvosť ľudskej osoby, ako zmrzačovanie, fyzické a duševné trýznenie a psychologické donucovanie; všetko, čo uráža dôstojnosť človeka, ako sú neľudské životné podmienky, svojvoľné väznenie, deportácie, otroctvo, prostitúcia, obchod so ženami a mladistvými; taktiež nedôstojné pracovné podmienky, v ktorých sa zaobchádza s pracujúcimi ako s obyčajnými nástrojmi ziskuchtivosti, a nie ako so slobodnými a zodpovednými osobami; všetky tieto a im podobné veci sú naozaj hanebné činy a poškrvňujú civilizáciu, pričom sú viac na potupu tým, ktorí ich páchajú, než tým, ktorí podstupujú bezprávie, a napokon sú ťažkou urážkou Stvoriteľa.“ Bližšie pozri *Gaudium et spes: Pastorálna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete* [1965-12-07]. AAS 58 (1966), s. 1025-1120 [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/gaudium-et-spes>.

Obdobne učí aj *Katechizmus Katolíckej cirkvi* v článku 2277: „Priama eutanázia – nech by na ňu boli akékoľvek dôvody a použili sa akékoľvek prostriedky – spočíva v usmrtení telesne alebo mentálne postihnutých, chorých alebo umierajúcich. Je preto morálne neprijateľná. Takisto aj konanie alebo zanedbanie, ktoré samo osebe alebo zámerne zapríčiňuje smrť s cieľom skončiť bolesť, je vraždou, ktorá je v závažnom rozpore s dôstojnosťou ľudskej osoby a s úctou k živému Bohu, jej Stvoriteľovi. Omyl v úsudku, do ktorého možno s dobrým úmyslom upadnúť, nemení povahu tohto vražedného činu, ktorý je potrebné vždy odsúdiť a vylúčiť.“

A pápež sv. Ján Pavol II. k tomu v článku 66 encykliky *Evangelium vitae* dodáva, že „eutanázia je falošným súcitom a zvrátenosťou, lebo pravé spolucítenie vedie totiž k solidarite s cudzou bolesťou, ale nie k zabitiu osoby, ktorej utrpenie nie je možné zniesť. Čin eutanázie je o to väčšou zvrátenosťou, keď ho vykonajú tí, ktorí sa majú o chorého starať trpezlivo a s láskou, ako napríklad pokrvní príbuzní alebo tí, ktorí vzhľadom na povahu svojej profesie (napríklad lekári) majú chorého liečiť aj v záverečných a najťažších fázach choroby. Eutanázia sa stáva ešte viac odsúdeniahodnou, keď naberá formu vraždy, vykonanou inými na osebe, ktorá o ňu žiadnym spôsobom nežiadala, ani s ňou nikdy nesúhlasila. A vrcholom svojvoľnosti a nespravodlivosti je situácia, v ktorej niektorí, ako napríklad lekári alebo zákonodarcovia, osobujú si právo rozhodovať o tom, kto má žiť a kto má zomrieť.“

³² *Aktívna dobrovoľná eutanázia* je v Európe legálna v Holandsku, Belgicku a Luxembursku. Rozumieme ňou prípad, keď osoba A aktívne koná a jej konanie vedie priamo samo osebe k smrti osoby B (napríklad intravenózne zavedenie jedu lekárom), a to na základe slobodného vyjadrenia priania spôsobilé osoby B zomrieť. Ide teda o priame, úmyselné

a definitívne riešenie situácie. Z pohľadu slovenského právneho poriadku je neprípustná, ide o trestný čin (úkladnej) vraždy podľa § 144 alebo § 145 Trestného zákona.

Pasívna dobrovoľná eutanázia je v Európe legálna vo Veľkej Británii, Francúzsku, Dánsku, Nórsku, Švédsku, Fínsku, Španielsku, Rakúsku, Maďarsku, Slovinsku a Grécku. V zostávajúcich krajinách je buď trestná, alebo je právna úprava nejednoznačná. Ide o prípad, keď osoba A umožní osobe B umrieť tým, že mu buď odoprie život udržiavajúcu (no inak márnú) liečbu, respektíve ani ju nezačne, alebo od takejto liečby ustúpi (napríklad odpojenie od život udržiavajúcich prístrojov). Prípady pasívnej eutanázie sú však mimoriadne polemické. Je vôbec morálny rozdiel medzi zabitím a úmyselným ponechaním zmrieť? Je potrebné si uvedomiť, že lekár tu takisto nielen predvída, ale priamo zamýšľa smrť pacienta, tá je jeho priamym úmyslom, nielen tolerovaným vedľajším účinkom. So smrťou pacienta je lekár minimálne zmierený. Na druhej strane je však nutné uviesť aj inštitút tzv. *negatívneho reverzu*, teda písomné vyhlásenie pacienta, ktorý odmieta potrebné lekárske úkony aj napriek náležitému poučeniu. Podľa nálezu Ústavného súdu Českej republiky z roku 2001 je právo pacienta nebyť liečený silnejšie než povinnosť lekára liečiť (sp. zn. IV. ÚS 639/2000). Z toho vyplýva, že uskutočnenie zákroku, aj keď život zachraňujúceho, ktorý pacient odmietol a ktorý nemožno ani na základe zákona vykonať bez jeho súhlasu, je protiprávny. *A contrario*, neuskutočnenie takéhoto zákroku je teda plne v súlade s právom. V týchto *lege artis* prípadoch považujeme preto za vhodnejšie používať termín „*terapeutická pasivita na konci života*“.

Lekársky asistovaná samovražda, ktorú sme si charakterizovali už vyššie, je dnes v Európe legálna len vo Švajčiarsku a Nemecku.

Nepriama eutanázia – je potom dlhodobé podávanie utišujúcich liekov, ktorých vedľajším účinkom je skrátenie života chorého (tzv. double effect, dvojitý efekt), kde však úmysel tretej osoby nesmeruje k eutanázii, teda k usmrteniu pacienta, ale výlučne k medikamentóznemu zmierneniu jeho veľkých bolestí (tzv. *paliatívna starostlivosť*). Pojem nepriama eutanázia je preto pomerne zavádzajúci, no slúži na jasné odlíšenie od rôznych jej priamych foriem opísaných vyššie. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že k paliatívnej starostlivosti Katolícka cirkev odpor nemá, nakoľko ide o nevyhnutný vedľajší účinok liečby *lege artis*, a rozhodne nie o snahu usmrtiť trpiaceho pacienta, čo je vlastné iba eutanázii. Katechizmus Katolíckej cirkvi dokonca v tejto súvislosti v článku 2279 uvádza, že „ani keď sa smrť pokladá za veľmi blízku, nemožno oprávnenne prerušiť liečenie, ktoré sa má zvyčajne poskytovať chorej osobe. Používanie utišujúcich liekov na zmiernenie utrpenia umierajúceho, hoci aj s rizikom, že sa mu tým skráti život, môže však byť morálne v zhode s ľudskou dôstojnosťou, ak nie je smrť chcená ani ako cieľ, ani ako prostriedok, ale sa iba predvída a pripúšťa sa ako nevyhnutná. Liečby, ktoré zmierňujú bolesti, sú jednou z vynikajúcich foriem nezištnej lásky. Z tohto dôvodu je ich potrebné podporovať.“ Inak povedané, podľa náuky Katolíckej cirkvi má sa človeku až do jeho úplného konca, ktorým je prirodzená smrť, neustále poskytovať primerané liečenie a medicínska starostlivosť, o to viac v terminálnom štádiu choroby, kedy si človek vyžaduje osobitnú úctu, aby sa mu umožnilo zmierniť strastiplnosť procesu umierania. Je však dôležité zdôrazniť, že človeka nemožno sedatívmi samoučelne zbaviť jeho vedomia, a má sa tak stať len v nevyhnutných prípadoch za predpokladu, že je to urobené so súhlasom chorého, že bola poskytnutá vhodná informácia príbuzným, že je vylúčený akýkoľvek úmysel eutanázie a že chorý mal možnosť naplniť svoje morálne, rodinné a náboženské povinnosti a dôstojne sa tak pripraviť na smrť. Paliatívna liečba sa tak stáva modernou a dôstojnou starostlivosťou súčasne o fyzické, psychologické, ako aj duchovné potreby, je realizáciou „láskyplnej prítomnosti“ pri chorom a jeho rodine. Žiadneho človeka pritom nemožno podľa náuky

mimo nášho kontinentu.³³ Eutanázia však, vzhľadom na podstatné rozdiely od samovraždy, nie je predmetom tohto príspevku, preto ju tu spomíname len okrajovo.³⁴

Katolíckej cirkvi odpojiť od jedla či tekutín, ani od život udržujúcich prístrojov, a je potrebné mu až do posledného výdychu vždy poskytovať primeranú starostlivosť. Dôraz je tu pritom na slove „*primeraná starostlivosť*“. Nie je totiž povinnosťou medicínskeho personálu slepo a samoúčelne uskutočňovať mimoriadne a vzhľadom na očakávané výsledky neúmerne liečebné procedúry, tzv. úpornú starostlivosť. Hovoríme v tomto prípade o odmietnutí „liečby za každú cenu“. Nechce sa tým spôsobiť smrť, iba sa pokorne prijme, že jej nemožno zabrániť, človek je však neustále sprevádzaný potrebnou starostlivosťou hodnou dôstojnosti človeka. Zrieknutie sa mimoriadnych a prehnaných prostriedkov preto nie je totožné s asistovanou samovraždou alebo eutanáziou. Rozhodnutie má urobiť chorý, ak je na to oprávnený a je toho schopný, v inom prípade tí, ktorí sú na to oprávnení podľa zákona, pričom majú vždy rešpektovať rozumnú vôľu a oprávnené záujmy chorého. K tomu pozri bližšie články 2276 až 2279. *Katechizmus Katolíckej cirkvi* [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <http://www.katechizmus.sk/index.php?action=getfullk&kid=2762>; osobitne články 144 až 171. *Nová charta zdravotníckych pracovníkov* [online]. 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2017. 149 s. [cit. 2021-08-25]. ISBN 978-80-8161-282-4. Dostupné na: <http://www.kklz.sk/files/nova-charta-zdravotnickych-pracovnikov.pdf>; *Kongregácia pre náuku viery: Deklarácia o eutanázii* [lura et bona] [1980-05-05]. AAS 72 (1980), s. 542-552 [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné v slovenskom preklade na: <https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/o-eutanazii>; ako aj *Encyklika pápeža Jána Pavla II.: Evangelium vitae* [Encyklika o hodnote a nenarušiteľnosti ľudského života] [1995-03-25]. AAS 87 (1995), s. 401-522 [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/evangelium-vitae>.

Pre doplnenie aj z pohľadu civilného práva, v kontexte nepriamej eutanázie možno tiež uviesť azda najznámejší judikát zo Spojeného kráľovstva o zákonnosti postupov paliatívnej medicíny, a to vo veci doktora Johna Bodkina Adamsa (1997), ktorý nadmernou dávkou heroínu a morfia spôsobil smrť 81-ročnej pacientky. Sudca nariadil, aby porota pri rozhodovaní o vine obžalovaného brala do úvahy to, že pokiaľ primárny cieľ medicíny – navrátenie života – nemôže byť dosiahnutý, je lekár povinný urobiť maximum preto, aby uľavil bolesti svojho pacienta, a to aj za existencie rizika, že nechcene týmto skráti pacientov život. Aj v Nemecku vydal Spolkový súdny dvor rozhodnutie, podľa ktorého je liečba bolesti s neúmyselným smrteľným vedľajším účinkom u umierajúcich pacientov právne prípustná (Rozhodnutie Spolkového súdneho dvora, sp. zn. 3 StR 79/96). Obdobne možno uviesť aj judikatúru Najvyššieho súdu v Spojených štátoch amerických (prípád *Glucksberg 1997*, respektíve prípad *Vacco 1997*).

³³ Aktívna dobrovoľná eutanázia je legálna totiž aj v Kanade, Kolumbii a Západnej Austrálii, lekárske asistovaná samovražda je napríklad legálna vo viacerých štátoch Spojených štátov amerických, ako aj v austrálskom štáte Viktória, a tak ďalej.

³⁴ Z už uvedeného nám vyplýva, že medzi eutanáziou na jednej strane a samovraždou, respektíve asistovanou samovraždou na druhej strane sú viaceré značné rozdiely a že tieto pojmy rozhodne nemožno zamieňať. Najzásadnejší je práve ten, že kým pri eutanázii smrť nastáva z cudzej ruky, pri samovražde, ako aj pri asistovanej samovražde pôjde o úmyselné spôsobenie smrti sebe samému. K tomu pozri bližšie ZEMAN, Š. a M. VRÁBLOVÁ. K niektorým aspektom problematiky eutanázie. In: V. MARKOVÁ, ed. *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi: 7. ročník* [online]. 1. vyd. Bratislava: Akadémia Po-

Každopádne, dnes sa veľmi často hovorí, obzvlášť v západných krajinách, o „kvalite života“ a objavujú sa dokonca hnutia za eutanáziu, eufemisticky nazývané hnutiami „za právo zomrieť dôstojne“. Pre súčasného človeka sa otázky života a smrti totižto vôbec nestali ľahšími alebo menej významnými než boli pre generácie pred nami. Slová ako životná prehra, beznádej, existenčná kríza, rozvod, dlhy, finančný bankrot či staroba, bolesť, neliečiteľná choroba, strach a umieranie sa v dnešnej dobe stávajú dokonca stále frekventovanejšími. Stále sa predlžujúca priemerná dĺžka života, spojená s takmer utopickou snahou každého z nás stať sa pánom svojho šťastia, v kombinácii s enormným vedeckým pokrokom v medicíne, prináša čoraz viac diskusií aj o probléme dobrovoľnej smrti ako východisku. Môže však existovať vôbec nejaký okamih, v ktorom už nemá význam v živote pokračovať? Vzťah práva a morálky je osobitne v tejto otázke mimoriadne citlivý a pohľad kánonického práva môže byť mimoriadne obohacujúci.

Podľa mnohých autorov,³⁵ a my sa s tým, bohužiaľ, musíme do veľkej miery stotožniť, uvedené problémy a tápanie súvisia totiž s enormnou sekularizáciou súčasnej postmodernej spoločnosti, s postupným vytrácaním tradičných hodnôt a ideálov³⁶ a s postupujúcim etickým relativiz-

licajného zboru v Bratislave, Katedra trestného práva, 2019, s. 105-132 [cit. 2021-08-25]. ISBN 978-80-8054-812-4. Dostupné na: <https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/KTP/AOTPVtAP/7roc/3%20Aktu%C3%A1lne%20ot%C3%A1zky%20-%207.%20ro%C4%8Dn%C3%ADk%20-%20e-verzia.pdf>; KUŘE, J. *Co je eutanazie: Studie k pojmu dobré smrti*. 1. vyd. Praha: Academia, 2018. 297 s. Právo – etika – spoločnosť, č. 4. ISBN 978-80-200-2762-7; DOLEŽAL, A. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: Právní aspekty*. 1. vyd. Praha: Academia, 2017. 284 s. Právo – etika – spoločnosť, č. 3. ISBN 978-80-200-2687-3; HUMENÍK, I. *Ochrana osobnosti a medicínske právo*. 1. vyd. Žilina: Eurokódex, 2011. 288 s. ISBN 978-80-89447-58-9; a MUNZAROVÁ, M. *Eutanazie, nebo paliativní péče?*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. 108 s. ISBN 80-247-1025-0.

³⁵ Pozri napríklad PAGLIA, V. *Sorella morte: La dignità del vivere e del morire*. 1° ed. Milano: Piemme, 2017. 275 s. ISBN 978-88-6836-851-7; SMITH, J. E. a Ch. KACZOR. *Life Issues, Medical Choices: Questions and Answers for Catholics*. 2nd ed. Cincinnati, OH: Servant, 2016. 182 s. ISBN 978-1-61636-937-8; JOBBÁGYI, G. *Az élet joga: Abortusz, eutanázia, művi megtermékenyítés*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2004. 303 s. ISBN 963-361-589-5; GAIZLER, Gy. a K. NYÉKY. *Bioetika*. 1. kiad. Budapest: Gondolat, 2003. 416 s. ISBN 963-9450-27-8; NÉMETH, G. *Bioetikai vázlatok: Bioetika és más életerkölcsi kérdések*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2018. 422 s. ISBN 978-963-277-755-9; MUNZAROVÁ, M. *Eutanazie, nebo paliativní péče?*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. 108 s. ISBN 80-247-1025-0; ŠLIPKO, T. *Hranice života: Dilemy súčasnej bioetiky*. 1. vyd. Trnava: Dobrá kniha, 1998. 399 s. ISBN 80-7141-185-X, a mnohí iní.

³⁶ V tejto súvislosti považujeme za potrebné uviesť priam až prorockú myšlienku emeritného pápeža Benedikta XVI.: „Súčasná doba prišla s heslom o smrti Boha. Uisťovali nás, že spoločnosť, ktorá nechá Boha zomrieť, sa stáva slobodnou. V skutočnosti znamená smrť

mom.³⁷ Život sa už dnes mnohokrát neberie ako dar, ale ako obyčajná záležitosť k vlastníctvu. Ak nie je človek zodpovedný voči niekomu vyššiemu, potom jeho autonómia síce vzrastá, no zásada nedotknuteľnosti života súbežne s tým stráca svoju silu. Ak nie je nič po smrti, potom nie je nutné ani uvažovať o neskoršej zodpovednosti za svoje skutky. S tým všetkým súvisí aj súčasná celková kríza v hodnotení zmyslu života. Pre modernú spoločnosť je dnes príznačný individualizmus, kde sa stáva dôležitým len to, čo je dobré pre mňa, tu a teraz, kde len ten človek znamená niečo, ktorý podáva výkon, ktorý má moc či vplyv. Zmyslom života sa stávajú konzum, majetok, postavenie, sociálny status, životná úroveň. Ako má v tejto atmosfére ospravedlniť svoju existenciu človek, ktorý nevidí východisko, ktorý trpí zatiaľ neliečiteľnou chorobou, ktorý sa o seba napríklad pre svoj vek už nedokáže postarať? Uvedený spôsob moderného myslenia totiž nepriznáva životným skúškam, utrpeniu a umieraniu vôbec žiadny zmysel a zahmlieva rozdiel medzi hodnotou človeka v zmysle dôstojnosti a jeho hodnotou v zmysle užitočnosti.³⁸

Patrí nám však život skutočne až do takej miery, aby sme aj s jeho ukončením mohli úplne ľubovoľne zaobchádzať? Aké sú obmedzenia našej vlastnej slobody? Siahajú autonómia človeka až ku smrti? Nemali by byť práva jednotlivca obmedzované predovšetkým kvôli vzájomnej previazanosti s inými, vzhľadom k zodpovednosti voči členom rodiny, voči spoločnosti? Existuje vôbec „právo“ na smrť? Je takéto spojenie logicky koherentné? Ako ospravedlníme fakt, že právny štát, ktorý stavia a musí stavať v prvom rade na ochrane práva na život, ktorý je skutočne tou najvyššou hodnotou, tak ten istý štát dnes ochraňuje aj domnelé právo na sebadeštrukciu?

Boha aj koniec slobody spoločnosti, pretože tým zomiera aj zmysel pre orientáciu. Zrazu chýba orientačné kritérium, ktoré nás doteraz učilo rozlišovať dobro od zla... Zrazu nemôže byť nič absolútne dobré ani nič absolútne zlé, ale len relatívne ohodnotiteľné. Už neexistuje dobro, ale len to, čo je v danom okamihu a za daných okolností relatívne lepšie... Všetko sa však razom zmení, keď Boha položíme pred všetko ostatné, ak ho nenecháme len niekde v ústraní, ale uprednostníme ho ako stredobod nášho myslenia, hovorení i konania.“ Bližšie pozri BENEDIKT XVI. *Návrat k Bohu: Hriech zneužívania v Cirkvi*. 1. vyd. Bratislava: Lúč, 2020. 97 s. ISBN 978-80-8179-168-0.

³⁷ Bližšie pozri článok 70. *Encyklika pápeža Jána Pavla II.: Evangelium vitae* [Encyklika o hodnote a nenarušiteľnosti ľudského života] [1995-03-25]. AAS 87 (1995), s. 401-522 [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/evangelium-vitae>.

³⁸ Bližšie pozri MUNZAROVÁ, M. *Eutanazie, nebo paliatívni péče?*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005, s. 12. ISBN 80-247-1025-0.

Pre účely nášho príspevku v uvedenej súvislosti teda znie otázka, či má dnes ešte vôbec štát oprávnenie obmedzovať slobodu človeka, ktorý sa rozhodol ukončiť vlastnoručne svoj život? A ako k predmetnej problematike pristupuje náš zákonodarca? Ako vnímajú tak zložitý a citlivý fenomén, ako je samovražda či asistencia pri samovražde, náuka Katolíckej cirkvi a jej právny poriadok?

Za seba vyjadrujeme pritom už opakovane svoje hlboké presvedčenie, že ochraňovať ľudský život je morálnou povinnosťou každej spoločnosti, a to od jeho počatia až po prirodzenú smrť! Aj ak sa „právo na smrť“ prehlási za legálne, aj tak zostáva nemorálnym. Mravnosť totiž nestojí na zákonodarstve ani na výsledkoch referenda. Zákon môže byť dobrým len vtedy, ak je postavený na dobrom etickom základe. Samovražda, a ani eutanázia nie sú a nemôžu byť dôstojnou smrťou! Choroba, existenčné problémy či utrpenie nezjavujú človeka jeho dôstojnosti. Ľudia majú svoju dôstojnosť jednoducho preto, lebo sú ľudskými bytosťami. Nemôžu o ňu prísť tým, že sú slabí, znetvorení, morálne či existenčne na dne, že trpia. V každom trpiacom možno dokonca nájsť viac dôstojnosti než v tých, ktorí o dôstojnosti iných len hovoria! Samovražda a eutanázia navyše nie sú ani súkromnou záležitosťou. Sloboda jedného človeka stojí totiž v protiklade k ochrane celej spoločnosti, ktorej hodnoty rozleptáva.

Ochrana života bola doposiaľ jednou z najdôležitejších hodnôt našej kultúry a civilizácie. Prípadná legalizácia asistovanej samovraždy a eutanázie preto, z nášho pohľadu, iba znehodnocuje cenu života dlhodobo chorých ľudí, človeka v hlbokých existenčných krízach, ľudí starých či žijúcich s ťažkým hendikepom. A tak možno uzavrieť, že pre legalizáciu predmetných omylov neexistuje žiadne morálne, legálne alebo sociálne opodstatnenie.³⁹ Dobro by bolo iluzórne a sociálne konzekvencie by boli hrôzostrašné!⁴⁰ V každom prípade však otvorenú, úprimnú a konštruktívnu diskusiu o týchto otázkach je určite potrebné privítať.

³⁹ Bližšie pozri SMITH, J. E. a Ch. KACZOR. *Life Issues, Medical Choices: Questions and Answers for Catholics*. 2nd ed. Cincinnati, OH: Servant, 2016, s. 136. ISBN 978-1-61636-937-8.

⁴⁰ V krajinách ako Holandsko či Belgicko, kde je už roky legalizovaná aktívna priama forma dobrovoľnej eutanázie, sa čoraz častejšie objavujú kritické odozvy odbornej aj širokej verejnosti a hovorí sa o tzv. šikmej ploche. Najprv prísne nastavené pravidlá len pre terminálne chorých pacientov sa postupne rozširujú aj na psychicky chorých pacientov, a dokonca je možnosť slobodnej voľby eutanázie už aj pre maloletých po dovŕšení 16. roku veku, a to aj bez súhlasu rodičov. Počet eutanázií tak v týchto krajinách narástol za posledných 10 rokov až trojnásobne. K tomu bližšie pozri TOMPSON, A. a S. KUBY. *The Legalization of Euthanasia and Assisted Suicide: An Inevitable Slippery Slope* [online]. 1st ed.

2 Trestnoprávna analýza samovraždy a asistovanej samovraždy

2.1 Ústavný rámec a medzinárodné záväzky Slovenskej republiky

Ešte predtým, než prejdeme k úprave a trestnoprávnym súvislostiam samovraždy a asistovanej samovraždy *de lege lata* u nás, je nutné stručne sa vrátiť k ústavnému rámcu a medzinárodnoprávnym záväzkom Slovenskej republiky v tejto oblasti. Je potrebné opakovane vyzdvihnúť, že všetky dokumenty upravujúce základné ľudské práva obsahujú ustanovenia chrániace právo na život ako základné ľudské právo, pričom z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva vyplýva, že z práva na život nevyplýva právo na smrť.⁴¹ V žiadnom z týchto dokumentov nie je výslovne zakotvené právo rozhodovať alebo spolurozhodovať o svojej smrti. Zároveň však vymedzujú aj určité výnimky, keď pozbavenie života nie je porušením práva na život.⁴²

Z medzinárodných dokumentov, ktorými je Slovenská republika viazaná a ktoré majú v zmysle článku 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky dokonca prednosť pred zákonmi, možno na prvom mieste v tomto kontexte uviesť *Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd*, ktorý v článku 2 uvádza, že právo na život každého je chránené zákonom, respektíve že nikoho nemožno úmyselne pozbaviť života, okrem výkonu súdom uloženého trestu nasledujúceho po uznaní viny za spáchanie trestného činu, pre ktorý zákon ukladá tento trest. Parlamentné zhromaždenie Rady Európy dokonca v roku 1999 vydalo vyhlásenie, že členské štáty Rady Európy by mali „vo všetkých ohľadoch rešpektovať a chrániť dôstojnosť terminálne chorých a zomierajúcich osôb“, potvrdiac tak zákaz zámerného odňatia života terminálne chorým alebo umierajúcim osobám.⁴³ V roku 2012 Parlamentné zhromaždenie Rady Európy v rezolúcii znovu potvrdilo kategorický nesúhlas s akoukoľvek formou legalizovania eutanázie, keď stanovilo: „... eutanázia závislej ľudskej by-

Vienna: ADF International, 2017. 28 s. [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: https://adfflegal.blob.core.windows.net/international-content/docs/default-source/default-document-library/resources/white-papers/a5-book_euthanasia-ebook-finalc.pdf.

⁴¹ Bližšie pozri *Case of Pretty v. The United Kingdom* [2002-04-29]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2002, Application No. 2346/02 (viď 1. kapitolu tohto príspevku).

⁴² Bližšie pozri VLČEK, R. a Z. HRUBEŠOVÁ. *Zdravotnícke právo*. 1. vyd. Bratislava: EPOS, 2007, s. 190. ISBN 978-80-8057-705-6.

⁴³ Bližšie pozri § 9. Recommendation 1418 (1999).

*tosti, v zmysle úmyselného zabitia skutkom alebo zanedbaním pre jej údajné dobro, musí byť vždy zakázaná.*⁴⁴

Ďalej sa možno takisto zmieniť aj o *Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach*, ktorý v článku 6 opakuje zákonom chránené právo každého na život a zakazuje svojvoľné pozbavenie života.⁴⁵

Okrem už uvedeného, ústavný rámec u nás vyplýva najmä z *ústavného zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky* v znení neskorších predpisov, a to osobitne z článku 15 Ústavy, podľa ktorého má každý právo na život a nikto nesmie byť pozbavený života (ods. 1), pričom však nie je porušením práv, ak bol niekto pozbavený života v súvislosti s konaním, ktoré podľa zákona nie je trestné (ods. 4). Z tohto ustanovenia vyplýva jednak negatívny záväzok (t.j. ako právo nebyť pozbavený života), ako aj pozitívny záväzok spočívajúci v povinnosti štátu za určitých podmienok aktívne chrániť ľudský život.⁴⁶ Obdobnú, takmer až identickú úpravu ochrany práva na život nájdeme aj v článku 6 *Listiny základných práv a slobôd* (ďalej aj „Listina“).⁴⁷

Hoci je ľudský život najvyššia zákonom chránená hodnota, právo na život predsa len nie je absolútne neobmedziteľné a umožňuje sa tak zákonom taxatívne vymedziť konania, ktoré nemožno považovať za porušenie tohto práva.⁴⁸ To by sa mohlo týkať aj problematiky asistovanej samovraždy, prípadne eutanázie. Zástancovia asistovanej samovraždy a eutanázie v česko-slovenskom priestore sa preto v tejto súvislosti najčastejšie odvolávajú na článok 7 Listiny, ktorý zahŕňa právo na súkromie a z neho odvodzované právo na odmietnutie liečby, ako aj na článok 8 Listiny, ktorý síce zaručuje osobnú slobodu, avšak, podľa nášho názoru, nemôže byť oporou pre právo požiadať o usmrtenie zo súcitu či právo požadovať pomoc pri samovražde. Rovnako ďalší podporný argument

⁴⁴ Bližšie pozri § 5. Resolution 1859 (2012).

⁴⁵ Bližšie pozri *Rezolúciu Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov č. 14668 zo dňa 19. 12. 1966, publikovanú v Zbierke zákonov ako Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 120/1976 Zb. o Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach a Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach.*

⁴⁶ Bližšie pozri WAGNEROVÁ, E., V. ŠIMÍČEK, T. LANGÁŠEK, I. POSPÍŠIL, et al. *Listina základných práv a slobôd: Komentár*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 150 a nasl. ISBN 978-80-7357-750-6.

⁴⁷ Bližšie pozri *Ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej republiky.*

⁴⁸ Bližšie pozri DOLEŽAL, A. *Eutanázie a rozhodnutí na konci života: Právni aspekty*. 1. vyd. Praha: Academia, 2017, s. 218. Právo – etika – spoločnosť, č. 3. ISBN 978-80-200-2687-3.

nachádzajú v interpretácii článku 10 Listiny, ktorý zakotvuje právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, z ktorého potom odvodzujú aj právo na dôstojnú smrť. Prax je však v protiklade k tomuto názoru, pričom tvrdí, že predmetom ochrany uvedeného článku Listiny sú česť a dôstojnosť občana vo vzťahu k spoločnosti, a nie v bioetickom vnímaní tohto pojmu.⁴⁹ Naopak, odporcovia samovražd a eutanázie vnímajú právo na život ako absolútne právo, ktoré nesmie byť nikomu odopreté.

Nech už je, alebo nie je ústavný rámec dostačujúci pre prípadné legislatívne riešenie otázky asistovanej samovraždy alebo eutanázie, zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“), ktorý nadobudol účinnosť od 1. januára 2006, hoci sa vzdáva trestného stíhania samovraždy, ako sme to už opakovane uviedli vyššie, asistovanú samovraždu a eutanáziu nepripúšťa a takéto konania sú v slovenskom právnom poriadku trestné.⁵⁰ Trestný zákon nepozná ani privilegovanú skutkovú podstatu trestného činu usmrtenia na žiadosť alebo usmrtenia zo súcitu, hoci v odbornej literatúre nájdeme minimálne od rekodifikácie trestného práva u nás viaceré návrhy *de lege ferenda* v tejto oblasti.⁵¹

2.2 Samovražda a asistovaná samovražda v slovenskom trestnom práve

Samovražda je úmyselné spôsobenie smrti sebe samému.⁵² Na použitých prostriedkoch nezáleží, a preto môže ísť o samovraždu zastrelením, obe-

⁴⁹ Bližšie pozri KUČA, R. a A. JAHNSOVÁ. Právni aspekty euthanasie. *Právni rozhledy*. 1997, roč. 5, č. 7, s. 356. ISSN 1210-6410.

⁵⁰ K jednotlivým trestnoprávnym aspektom eutanázie v slovenskom právnom poriadku pozri napríklad ZEMAN, Š. a M. VRÁBLOVÁ. K niektorým aspektom problematiky eutanázie. In: V. MARKOVÁ, ed. *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi: 7. ročník* [online]. 1. vyd. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra trestného práva, 2019, s. 105-132 [cit. 2021-08-25]. ISBN 978-80-8054-812-4. Dostupné na: <https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/KTP/AOTPvTaP/7roc/3%20Aktu%C3%A1lne%20ot%C3%A1zky%20-%207.%20ro%C4%8Dn%C3%ADk%20-%20e-verzia.pdf>.

⁵¹ K tomu pozri bližšie BURDA, E. Vražda versus úkladná vražda a problematika eutanázie v rekodifikovanom Trestnom zákone. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2005, roč. 11, č. 12, s. 35 a nasl. ISSN 1335-1079; BALÁŽ, P. K problematike trestno-právnej zodpovednosti eutanázie. In: P. KURUC, ed. *Rekodifikovaný Trestný zákon a Trestný poriadok – analýza poznatkov z teórie a praxe*. 1. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2011, s. 518 a nasl. ISBN 978-80-89447-57-2; a BELEŠ, A. Niektoré aspekty účasti na samovražde a komparácia právnych úprav vo vybraných krajinách. *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*. 2017, diel 36, č. 1, s. 12 a nasl. ISSN 1336-6912.

⁵² Bližšie pozri IVOR, J. et al. *Trestné právo hmotné: Osobitná časť: II. zväzok*. 2. dopln. a preprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 45. ISBN 978-80-8078-308-2.

sením, požitím jedu, a podobne. Hoci je nežiaducim javom, nemožno jej riešenie v modernej dobe hľadať v jej trestnom postihu.⁵³ Samovražda ani pokus samovraždy teda nie sú trestným činom. Ako uvádza profesor Jiří Jelínek a kolektív, trestanie samovraždy by nebolo ani účinné, ani účelné. Beztrestnosť samovraždy je výdobytkom moderného, humanisticky orientovaného trestného práva.⁵⁴

Trestná je však účasť na samovražde. Asistovaná samovražda sa v právnom poriadku Slovenskej republiky stíha podľa § 154 Trestného zákona ako trestný čin účasti na samovražde.⁵⁵ Ako sme už vyššie poznamenali, pôjde pritom o prípad, keď osoba A pomôže osobe B ukončiť jej život samovraždou. V tomto prípade teda pochádza smrť z vlastnej ruky, kým pri eutanázii z cudzej ruky, avšak v oboch prípadoch so súhlasom a ako prejav vôle danej osoby.⁵⁶ Nemožno preto zamieňať pojmy eutanázia a asistovaná samovražda, aj keď medzi nimi existuje úzky súvis.

Objektom daného trestného činu je záujem na ochrane ľudského života pred konaním osôb, ktoré prispievajú k tomuto sociálno-patologickému javu.⁵⁷ Ustanovenie § 154 Trestného zákona je tak namierené proti tým, ktorí ku spáchaniu samovraždy úmyselne prispievajú. Nestačí, že páchatel mal účasť na udalosti, pri ktorej si iný sám spôsobil smrť neúmyselne.⁵⁸

⁵³ Bližšie pozri ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník II: Zvláštní část (§ 140 – 421): Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1522. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁵⁴ Bližšie pozri JELÍNEK, J. et al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 203. ISBN 978-80-87576-69-4.

⁵⁵ Bližšie pozri § 154 ods. 1 Trestného zákona: „Kto iného pohne k samovražde alebo inému k samovražde pomáha, ak došlo aspoň k pokusu o samovraždu, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.“

§ 154 ods. 2 Trestného zákona: „Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel potrestá, ak čin uvedený v odseku 1

a) spácha závažnejším spôsobom konania (t.j. napríklad porušenie dôležitej povinnosti vyplývajúcej páchatel'ovi z jeho zamestnania – lekár; alebo na viacerých osobách, a tak ďalej – pozn. autora)

b) na chránenej osobe (napríklad na osobe vyššieho veku, chorej osobe, a tak ďalej – pozn. autora), alebo

c) z osobitného motívu (napríklad na objednávku alebo z pomsty – pozn. autora).“

⁵⁶ Bližšie pozri MITLÖHNER, M. Ke vzťahu trestného činu účasti na sebevraždě a euthanasie. *Trestní právo*. 2003, roč. 8, č. 6, s. 16. ISSN 1211-2860.

⁵⁷ Bližšie pozri ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník II: Zvláštní část (§ 140 – 421): Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1522. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁵⁸ Bližšie pozri *Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej socialistickej republiky zo dňa 19. 2. 1985, sp. zn. 3 To 8/85; R 24/1986*.

Objektívna stránka, teda čím je účasť na samovražde trestná, spočíva buď v tom, že páchatel' pohne iného k samovražde, alebo v tom, že páchatel' inému v samovražde pomáha. Pohnutím k samovražde sa rozumie akékoľvek konanie, ktoré je spôsobilé vzbudiť u iného rozhodnutie spáchať samovraždu.⁵⁹ Môže ísť o prehováranie, poučenie o možnosti spáchať samovraždu, vyvolanie depresívnych stavov, zlé zaobchádzanie, ale aj schvaľovanie samovraždy u inej osoby v úmysle, aby táto osoba samovraždu spáchala. Zdôrazňujeme však, že v zmysle ustálenej judikatúry na naplnenie znaku „*pohne iného k samovražde*“ nestačí, ak páchatel'ovo zlé zaobchádzanie bolo objektívne príčinou samovraždy. Je potrebné, aby sa páchatel' správal voči inému práve s úmyslom, aby tým vzbudil u neho rozhodnutie spáchať samovraždu.⁶⁰ „*Pomáhaním k samovražde*“ sa rozumie akýkoľvek spôsob pomoci.⁶¹ Cieľom je umožnenie alebo uľahčenie inému spáchať samovraždu. Pomocou môže byť priame konanie aktívne aj pasívne (opomenutie).⁶² Môže ísť o pomoc fyzickú aj psychickú (intelektuálnu).⁶³ Fyzická pomoc môže spočívať napríklad v zaobstaraní prostriedkov k spáchaniu samovraždy (napríklad pištole, jedu),⁶⁴ odstránení prekážok (napríklad odlákavie pozornosti zdravotníckeho personálu alebo dozorcú), zaistení podmienok (napríklad umožnenie vstupu do skladiska liekov). Do tejto sféry spadá aj vyrobenie a sprostredkovanie samovražedného zariadenia, ktoré pacient síce nie je schopný skonštruovať, ale vie ho jednoducho uviesť do chodu.⁶⁵ Psychická pomoc môže mať

⁵⁹ Bližšie pozri ČENTĚŠ, J. et al. *Trestný zákon: Veľký komentár*. 2. aktualiz. vyd. Žilina: Eurokódex, 2015, s. 292. ISBN 978-80-8155-053-9.

⁶⁰ Bližšie pozri R 24/1986.

⁶¹ Bližšie pozri IVOR, J. et al. *Trestné právo hmotné: Osobitná časť. II. zväzok*. 2. dopln. a preprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 45. ISBN 978-80-8078-308-2.

⁶² Bližšie pozri KEREČMAN, P. *Trestnoprávne aspekty samovražd. Právny obzor*. 1996, roč. 79, č. 5, s. 424. ISSN 0032-6984.

⁶³ Bližšie pozri ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník II: Zvláštní část (§ 140 – 421): Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1523. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁶⁴ Bližšie pozri R 16/1986 – z judikátu: „*Zaobstaranie jedovatej látky, ktorú potom poškodený použil k samovražde, je nutné hodnotiť ako trestný čin účasti na samovražde.*“

⁶⁵ Bližšie pozri BELEŠ, A. Niektoré aspekty účasti na samovražde a komparácia právnych úprav vo vybraných krajinách. *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*. 2017, diel 36, č. 1, s. 6. ISSN 1336-6912. Tu možno spomenúť známy prípad amerického patológa Dr. Kevorkiana zo štátu Michigan, ktorý vykonával asistenciu pri samovraždách nevyliciteľne chorých pomocou svojpomocne vyrobeného prístroja Mercitron, ktorý mal pacient sám uviesť do chodu stlačením tlačidla, pričom sa injekčnou striekačkou vopred vpichnutou Kevorkianom dostal do žily pacienta rýchlo účinkujúci liek v smrteľnej dávke. Po súdnom zákaze tohto zariadenia použil u inej pacientky dýchaciu masku spojenú s nádobou s oxidom uhoľnatým, pričom ventil na nádobe si otvorila sama pacientka. Kevor-

potom formu rady (ktoré lieky a ako použiť) alebo utvrdzovania v pred-savzatí spáchať samovraždu.⁶⁶

Je potrebné zdôrazniť, že účasť osoby na samovražde iného na vyvo-denie trestnej zodpovednosti vždy musí byť kauzálna. Podľa niektorých autorov však bude kauzálny nexus významne oslabený a v trestnopráv-nej rovine nedostatočný, a to napríklad v prípadoch, keď osoba prepraví alebo sprevádza samovraha napríklad do Švajčiarska, kde sa prostredníctvom občianskych združení poskytujúcich pomoc pri samovražde táto legálne vykonáva.⁶⁷ Aj keď by bez konania sprevádzajúcej osoby k následku nedošlo, konanie tejto osoby nie je ani zďaleka rovnako dôležitou príčinou, ako napríklad podanie smrtiacej tabletky priamo v príslušnom zariadení.⁶⁸ V tomto smere by mohol byť teda napríklad vodič, ktorý samovraha odvezie na výkon samovraždy do zahraničia, len ťažko trestne zodpovedný, nakoľko to nie je dostatočne dôležitá príčina na spôsobenie následku.⁶⁹

Je tiež potrebné uviesť, že prípadné donútenie iného k samovražde, či už fyzickým alebo psychickým nátlakom, nie je možné kvalifikovať ako „pohnutie k samovražde“, ale je nutné ho posúdiť ako trestný čin úkladnej vraždy podľa § 144 Trestného zákona, prípadne vraždy podľa § 145 Trestného zákona.⁷⁰

Takisto možno opätovne vyzdvihnúť, ako to vyplýva už aj z predchádzajúceho textu, že usmrtenie inej osoby na jej žiadosť, t.j. eutanázia, nie je „pomocou k samovražde“, a za už vyššie opísaných okolností sa takéto konanie obvykle kvalifikuje ako (úkladná) vražda, a nie ako účasť na sa-

kian tak asistoval pri samovražde najmenej 130-tich ľudí. Michiganské právo vtedy asis-tenciu pri samovražde nesankcionovalo. V roku 1999 dokonca vykonal aktívnu eutanáziu tým, že sám vpíchal injekciu pacientovi na jeho žiadosť. Bol preto odsúdený za vraždu, zomrel v roku 2011.

⁶⁶ Bližšie pozri DRAŠTÍK, A., R. FREMR, T. DURDÍK, M. RŮŽIČKA, A. SOTOLÁŘ, et al. *Trestní zákoník: Komentář. I. díl (§ 1 až 232)*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 877. ISBN 978-80-7478-790-4.

⁶⁷ K tomu pozri napríklad DOLEŽAL, A. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: Právní aspekty*. 1. vyd. Praha: Academia, 2017, s. 167 a nasl. Právo – etika – společnost, č. 3. ISBN 978-80-200-2687-3.

⁶⁸ Bližšie pozri BELEŠ, A. Niektoré aspekty účasti na samovražde a komparácia právnych úprav vo vybraných krajinách. *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*. 2017, diel 36, č. 1, s. 6. ISSN 1336-6912.

⁶⁹ K tomu pozri bližšie *Usnesení Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 14. 10. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1064/2015*.

⁷⁰ Bližšie pozri ČENTĚŠ, J. et al. *Trestný zákon: Velký komentář*. 2. aktualiz. vyd. Žilina: Euro-kódex, 2015, s. 292. ISBN 978-80-8155-053-9.

movražde. Rovnako tomu tak je aj v prípadoch usmrtenia iného na základe dohody o vzájomnom usmrtení ako spôsobu spoločného dobrovoľného ukončenia života. Ak sa totiž obvinený a poškodený dobrovoľne dohodnú na vzájomnom úmyselnom usmrtení jeden druhého, potom dohodnuté konanie obvineného, ktorého následkom bola smrť poškodeného, naplňuje znaky trestného činu úkladnej vraždy, a nie trestného činu účasti na samovražde.⁷¹ Ako (úkladnú) vraždu je potrebné kvalifikovať aj ten prípad, ak by išlo o účasť na samovražde takej osoby, ktorá nie je spôsobilá chápať alebo ovládať svoje konanie.⁷²

Trestný čin je dokonaný, ako to vyplýva zo samotnej dikcie ustanovenia § 154 ods. 1 Trestného zákona, keď sa samovrah aspoň pokúsi o samovraždu, teda ak aspoň započne uskutočňovať samovražedné konanie. Musí však ísť o vážne mienený pokus samovraždy, nielen demonštratívny, napríklad z dôvodu, aby na seba upozornil svoje okolie.⁷³ Ak sa páchatel'ovi nepodarilo naviesť iného k samovražde, pôjde potom o pokus podľa § 14 ods. 1 Trestného zákona.

Z hľadiska subjektu je potrebné uviesť, že páchatel'om tohto trestného činu môže byť ktorákoľvek trestne zodpovedná fyzická osoba, subjekt je teda všeobecný. V kontexte nášho príspevku ním môže byť napríklad aj lekár alebo iný zdravotnícky personál, prípadne rodinní príslušníci či priatelia samovraha, ktorých by samovrah požiadal o pomoc pri samovražde. Avšak, *lege artis* informovanie pacienta zo strany lekára o zdravotnom stave, napríklad o nevyliciteľnej chorobe v poslednom štádiu, aj ak by sa pacient rozhodol na základe podanej informácie spáchať samovraždu, nemožno v žiadnom prípade považovať za pohnutie k samovražde. Na druhej strane, ak by lekár v rámci plnenia informačnej povinnosti spomenul z vlastnej iniciatívy pacientovi napríklad organizované vykonávanie asistencie pri samovraždách vo Švajčiarsku, konal by v rozpore s etickým kódexom, postulujúcim neprípustnosť asistovanej samovraždy,⁷⁴ avšak zrejme bez trestnoprávnych konzekvencií.⁷⁵ Ak by však lekár

⁷¹ Bližšie pozri R 6/1998.

⁷² Bližšie pozri KEREČMAN, P. Trestnoprávne aspekty samovrážd. *Právny obzor*. 1996, roč. 79, č. 5, s. 423. ISSN 0032-6984.

⁷³ Bližšie pozri ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník II: Zvláštní část (§ 140 – 421): Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1524. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁷⁴ Bližšie pozri *Etický kódex zdravotníckeho pracovníka – Príloha č. 4 k zákonu č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*. Ten v bode 5 časti s názvom „Zdravotnícky pracovník a výkon jeho povolania“ uvádza: „Zdravotnícky pracovník u nevyliciteľne chorých a zomierajúcich zmierňuje bo-

úmyselne označil využitie asistencie za možné riešenie pacientovej situácie alebo by na samovraždu pacienta nabádal s úmyslom vzbudiť u neho rozhodnutie spáchať samovraždu, išlo by už o pohnutie k samovražde v zmysle skutkovej podstaty predmetného trestného činu.

Pokiaľ ide o subjektívnu stránku, tu sme sa už zmienili, že v prípade trestného činu účasti na samovražde v zmysle § 154 Trestného zákona ide o úmyselný trestný čin, s tým, že páchatel' mal úmysel vzbudiť alebo podporiť rozhodnutie pre samovraždu. Z hľadiska pohnútky konania páchatel'a je dôležité uviesť, že hoci táto nie je rozhodujúca z hľadiska viny, predsa len môže mať zásadný vplyv na stanovenie povahy a závažnosti trestného činu, a tým aj na výmeru trestu. To možno súdmi osobitne zohľadniť najmä pri takej účasti na samovražde, kde páchatel' konal zo súcitu s trpiacim, chorým pacientom, či už ako lekár, zdravotnícky pracovník, rodinný príslušník alebo ako iná osoba konajúca z útrpnosti.

Nesmieme však opomenúť ani otázku trestnosti nezabránenia vykonaniu samovraždy iného a neposkytnutia pomoci inému pred/po samovražde. Trestnosť oboch prípadov je možné odvodiť zo skutkovej podstaty trestného činu neposkytnutia pomoci podľa § 177 Trestného zákona.⁷⁶ Zdravotný stav samovraha môže pred/po pokuse o samovraždu naplňovať znaky nebezpečenstva smrti a príznakov ťažkej ujmy na zdraví. V týchto prípadoch je teda povinnosťou každého, kto tak môže urobiť bez nebezpečenstva pre seba alebo iného, samovražde zabrániť, ako to stanovuje § 177 ods. 1 Trestného zákona. Za neexistencie takéhoto nebezpečenstva nie je možné zbaviť sa povinnosti poskytnúť pomoc.⁷⁷ Túto povinnosť

leš', rešpektuje ľudskú dôstojnosť, prania pacienta v súlade s právnymi predpismi a zmierňuje utrpenie. Eutanázia a asistované suicídium sú neprípustné." Pozri aj *Etický kódex lekára a zubného lekára – Príloha k zákonu č. 219/2002 Z.z. o povolani lekára, o Slovenskej lekárskej komore, o povolani zubného lekára, o Slovenskej komore zubných lekárov a o zmene a doplnení niektorých zákonov*.

⁷⁵ Bližšie pozri BELEŠ, A. Niektoré aspekty účasti na samovražde a komparácia právnych úprav vo vybraných krajinách. *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*. 2017, diel 36, č. 1, s. 7. ISSN 1336-6912.

⁷⁶ Bližšie pozri § 177 Trestného zákona:

„(1) Kto osobe, ktorá je v nebezpečenstve smrti alebo javí príznaky ťažkej ujmy na zdraví, neposkytne potrebnú pomoc, hoci tak môže urobiť bez nebezpečenstva pre seba alebo iného, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

(2) Kto osobe, ktorá je v nebezpečenstve smrti alebo javí príznaky ťažkej ujmy na zdraví, neposkytne potrebnú pomoc, hoci je podľa povahy svojho zamestnania povinný takú pomoc poskytnúť, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.“

⁷⁷ Bližšie pozri KEREČMAN, P. Trestnoprávne aspekty samovražd. *Právny obzor*. 1996, roč. 79, č. 5, s. 425. ISSN 0032-6984.

má každý, kto je v dosahu ohrozenej osoby a má možnosť pomoc poskytnúť.⁷⁸ Základná skutková podstata v § 177 ods. 2 Trestného zákona by potom postihovala úmyselné nekonanie zo strany lekára, respektíve zdravotníckeho pracovníka ako špeciálneho subjektu. Podľa § 80 ods. 1 písm. a) zákona č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov sú lekár a zdravotnícky pracovník všeobecne povinní poskytovať bez meškania prvú pomoc každej osobe, ak by bez takejto pomoci bol ohrozený jej život alebo bolo ohrozené jej zdravie, a ak je to nevyhnutné, zabezpečiť podľa potreby jej ďalšiu odbornú zdravotnú starostlivosť.

Je však sporné, kde leží hranica medzi spáchaním trestného činu účasti na samovražde podľa § 154 Trestného zákona formou opomenutia a formou neposkytnutia pomoci podľa § 177 Trestného zákona. Pritom je ale pre kvalifikáciu vždy nevyhnutné vychádzať z preukázaného úmyslu páchatel'a. Ak napríklad osoba nájde samovraha, ktorý sa už pokúsil o samovraždu, a neposkytne mu pomoc, dopustí sa trestného činu neposkytnutia pomoci podľa § 177 Trestného zákona, pretože samovrah už javí príznaky ťažkej ujmy na zdraví alebo je stále v nebezpečenstve smrti. Intenzita týchto príznakov je však nižšia v situácii, keď sa samovrah napríklad postaví do otvoreného okna výškovej budovy. Ak by vtedy tretia osoba ostala nečinnou, dopúšťa sa trestného činu účasti na samovražde podľa § 154 Trestného zákona opomenutím. Samozrejme, ani samovrah, ani iná osoba nemôže zbaviť trestnej zodpovednosti iného, kto mu na jeho žiadosť, prípadne s jeho súhlasom pomoc k samovražde poskytne alebo mu úmyselne pomoc neposkytne v zmysle § 177 Trestného zákona.⁷⁹ To je dôsledkom dikcie ustanovenia § 29 Trestného zákona, ktoré vylučuje okolnosť vylučujúcu protiprávnosť činu v podobe súhlasu poškodeného, pretože ide o čin zameraný proti životu a zdraviu. Je nesporné, že ak by bol z tohto ustanovenia vylúčený dodatok týkajúci sa súhlasu pre prípady života a zdravia, došlo by nielen k faktickej legalizácii eutanázie, ale aj k možnosti realizácie práva na smrť v súvislosti so samovraždou. Ako to však potvrdil aj Európsky súd pre ľudské práva v prípade *Pretty proti Spojenému kráľovstvu*, respektíve v prípade taktiež už vyššie uvedenej kauzy *Haas proti Švajčiarsku*, *de lege lata* právo na asistovanú samovraždu neexistuje.

⁷⁸ K tomu pozri bližšie R 37/1963, R 9/1967, R 37/1969.

⁷⁹ Bližšie pozri KERECMAN, P. Trestnoprávne aspekty samovrážd. *Právny obzor*. 1996, roč. 79, č. 5, s. 426. ISSN 0032-6984.

3 Samovražda a asistovaná samovražda z pohľadu náuky a práva Katolíckej cirkvi

3.1 Neprípustnosť samovraždy a asistovanej samovraždy v biblicko- kresťanskej tradícii

Pre správne pochopenie a hodnotenie autodeštruktívneho činu, ktorým je samovražda, je z pohľadu náuky Katolíckej cirkvi potrebné vziať do úvahy jednak Sväté Písmo, ako aj cirkevnú Tradíciu.

Suicídium v Starom Zákone, hoci nie je explicitne odsúdené⁸⁰ a opakuje sa viackrát,⁸¹ predsa len odporuje hodnotám biblického étosu a poňatiu života v ňom obsiahnutého.⁸² V židovskej tradícii totiž život človeka nemá len antropologický, ale aj silne teologický rozmer; človek nie je autonómna entita, ale je určovaný vzťahom a zodpovednosťou pred Bohom, ako aj pred spoločenstvom, ku ktorému patrí. Jeho pozemský život závisí úplne na celoživotnej blízkosti Stvoriteľa, na živom dialógu s ním.⁸³ Prípady samovražd sa tak v židovskej tradícii objavujú len extrémne zriedkavo a z obzvlášť závažných dôvodov.⁸⁴ Pre biblického, starozákonného Izraelitu má totiž život posvätný charakter, je pre neho vysoko cenenou hodnotou. Túži po dlhom živote a smrti sa bojí. Izraelita doslova dúfa, že zomrie „starý a uspokojený životom“⁸⁵ pričom si je vždy vedomý, že jedine Bohu patrí dispozičné právo nad životom človeka.⁸⁶ Dokonca i vtedy, keď Izraelita prežíva v živote kritické a bolestné chvíle a život je pre neho urputným krížom, zostáva v jeho vedomí uchovaná posvätnosť a nedotknuteľnosť života. Teocentrické videnie v biblickom Izraeli dáva človeku

⁸⁰ Bližšie pozri NÉMETH, G. *Bioetikai vázlatok: Bioetika és más életerkölcsei kérdések*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2018, s. 165. ISBN 978-963-277-755-9.

⁸¹ Pozri napríklad: Sdc 9, 50-56; Sdc 16, 29-31; 1 Sam 31, 3-12; 1 Sam 31, 5; 2 Sam 17, 23; 1 Kr 16, 18; 1 Mach 6, 43-46; 2 Mach 10, 12; 2 Mach 14, 37-46.

⁸² Bližšie pozri ŠRAJER, J. Hodnocení suicidality v biblicko-kresťanskej tradícii. *Studia Theologica* [online]. 2008, roč. 10, č. 2, s. 1 [cit. 2021-08-25]. ISSN 2570-9798. Dostupné na: <https://studia.theologica.eu/pdfs/sth/2008/02/01.pdf>.

⁸³ Bližšie pozri SCHOCKENHOFF, E. *Ethik des Lebens: Ein theologischer Grundriss*. 1. Aufl. Mainz: Matthias-Grünewald-Verlag, 1993, s. 110-120. Welt der Theologie. ISBN 3-7867-1720-6.

⁸⁴ K tomu pozri bližšie SCHWEITZER, G. Az öngyilkosság megítélése a zsidó hagyományban. In: M. FILÓ, szerk. *Halálos bűn és szabad akarat: Öngyilkosság a jogtudomány tükrében*. 1. kiad. Budapest: Medicina, 2013, s. 67. ISBN 978-963-226-431-8.

⁸⁵ Bližšie pozri Gn 25, 8.

⁸⁶ Bližšie pozri Dt 32, 39: „Pozrite: Ja som sám jediný a niet Boha okrem mňa; ja zabíjam, aj život navraciam, zraňujem, aj uzdravujem; a niet toho, kto by z mojej ruky vykázol!“ Múd 16, 13: „Veď ty máš moc nad smrťou i nad životom, zvädzaš k bránam podsvetia a zasa vyvádzaš!“

nádej aj napriek smútku,⁸⁷ nevedie ho k úteku zo života, ale k dôveryplnému hľadaniu útočiska v Bohu Stvoriteľovi.⁸⁸

V Novom Zákone nachádzame len jeden prípad suicídia,⁸⁹ hoci ani tento prípad Sväté Písmo explicitne nehodnotí. Napriek tomu dochádza v Novom Zákone k určitému kvalitatívnemu posunu a prehĺbeniu požiadavky ochrany ľudského života⁹⁰ a kresťanská a židovská tradícia sa začínajú do určitej miery už rozchádzať.⁹¹ Zásadným obratom sa javí vyjadrenie apoštola sv. Pavla v liste Rimanom: „*Nik z nás totiž nežije pre seba a nik pre seba neumiera; lebo, či žijeme, žijeme Pánovi, či umierame, umierame Pánovi. Či teda žijeme alebo umierame, patríme Pánovi.*“⁹² Túto novozákonnú stať označuje napríklad Bernhard Schöpf za základnú premisu vzťahujúcu sa k diskusiám o suicídiu v ranokresťanskej tradícii, keďže

⁸⁷ Bližšie pozri ŠRAJER, J. Hodnocení suicidality v biblicko-křesťanské tradici. *Studia Theologica* [online]. 2008, roč. 10, č. 2, s. 4 [cit. 2021-08-25]. ISSN 2570-9798. Dostupné na: <https://studiatheologica.eu/pdfs/sth/2008/02/01.pdf>.

⁸⁸ Bližšie pozri Žalm 31, 10-11; 15-16; 20: „... Zmiluj sa, Bože, nado mnou, lebo som v súžení; od zármutku mi chabne oko, duša i vnútro moje. Život sa mi v strastiach mňa a roky v nárekoch. Biedny som a slabnem a chradnú mi kosti. Ja sa však spolieham na teba, Pane, a hovorím: „Ty si môj Boh, v твоjich rukách je môj osud.“ Pane, tvoja dobrota je taká nemierna, preukazuješ ju tým, čo v teba dúfajú...“

⁸⁹ Bližšie pozri Mt 27, 5. Ide o zrejme najznámejší prípad biblickej samovraždy, a to prípad Judáša Iškariotského, ktorý zradil Ježiša za 30 strieborných a následne sa obesil.

⁹⁰ K tomu pozri bližšie Ježišovu reč v Mt 5, 21-22: „Počuli ste, že otcom bolo povedané: »Nezabiješ!« Kto by teda zabil, pôjde pred súd. No ja vám hovorím: Pred súd pôjde každý, kto sa na svojho brata hnevá.“ Dôležitá je aj stať zo Skutkov apoštolov, kde apoštol Pavol vyslovene odrádza strážcu väzenia od zlého úmyslu siahnúť si na život v dôsledku domnelého zlyhania v službe, Sk 16, 26-28: „O polnoci sa Pavol a Sílas modlili a spievali Bohu chválospevy a väzni ich počúvali. Zrazu nastalo veľké zemetrasenie, až sa pohli základy žalára. Hneď sa otvorili všetky dvere a všetkým sa uvoľnili putá. Keď sa strážca väzenia prebudil a videl dvere väzenia otvorené, vytasil meč a chcel sa zabiť, lebo si myslel, že väzni ušli. Ale Pavol skríkol veľkým hlasom: „Neublížuj si, lebo sme tu všetci!““

⁹¹ Bližšie pozri NÉMETH, G. *Bioetikai vázlatok: Bioetika és más életerkölcsi kérdések*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2018, s. 167. ISBN 978-963-277-755-9. Kým ranokresťanská koncepcia odsudzovala samovraždu ako dobrovoľné zahodenie života a na základe toho ju vnímala vždy ako ťažký hriech, tak zatiaľ rabínska tradícia prihliadala skôr na motív a okolnosti samovraždy, a tak sa táto stala akceptovanou v prípadoch ochrany viery, alebo ak išlo o vojenský konflikt, kedy sa dobrovoľná smrť v mene viery považovala za cennejšiu než život v otroctve.

⁹² Bližšie pozri Rim 14, 7-8.

zreteľne vyjadruje absolútne Božie právo nad životom človeka.⁹³ Samovražda je tak vzburou stvoreného bytia proti Stvoriteľovi.⁹⁴

Je to však najmä náuka dvoch veľikánov katolíckej teológie, sv. Augustína a sv. Tomáša Akvinského, ktorá v ich postojoch prináša radikálne a bezvýhradné odmietnutie samovraždy. Svätý Augustín (* 354 – † 430) kladie samovraždu na rovnakú úroveň ako vraždu a trestom za ňu tak môže byť len zatratenie.⁹⁵ Východiskom sa pre neho stáva 5. Božie prikázanie, pričom uvádza: „*Nie nadarmo v kánonických svätých knihách niet Božieho príkazu alebo dovolenia, aby sme sa sami usmrtili, či už pre dosiahnutie nesmrteľnosti alebo pre zbavenie sa, prípadne pre vyhnutie sa nejakému zlu. Máme vedieť, že aj nám zákon prikazuje: »Nezabíjaj«, najmä, keď sa nepridáva: bližneho svojho, ako sa pridáva tam, kde sa zakazuje krivé svedectvo: »Neprehovoríš krivého svedectva proti bližnému svojmu.« »Nezabíjaj« ani druhého, ale ani seba. Niektorí pokladajú samovraždu za hrdinstvo. Keď sa však rozumne pozrieme na vec, vidíme, že práve samovražda je istý druh zbabelosti alebo pýchy. Nieкто nevie zniesť utrpenie alebo poníženie, a preto sa zmárni. Keďže ani proroci, ani apoštolovia, ba ani sám Kristus neučil nič takého, aby sme sa samovraždou vyhli nešťastiam, musíme prijať mienku, že samovražda je zlom, hriechom. Ved' Kristus kázal trpezlivo znášať protivenstvá.*“⁹⁶ Augustín tak nevidí žiadny spravodlivý dôvod pre dobrovoľné ukončenie života⁹⁷ a, na rozdiel od vtedy prevládajúceho názoru stoikov, jednoznačne zavrhuje myšlienku, že by samovražda mohla byť za určitých okolností hodná obdivu ako prejav duševnej sily. Samovraždu totiž neospravedľňuje ani snaha uniknúť strastiam života, ani túžba radšej umrieť pre svoje či cudzie minulé hriechy, pretože tie sa dajú odčiniť iba pokáním, ba ani túžba po lepšom živote, ktorý po smrti tak túžobne očakávame, pretože samovrahov jednodu-

⁹³ Bližšie pozri SCHÖPF, B. *Das Tötungsrecht bei den frühchristlichen Schriftstellern bis zur Zeit Konstantins*. 1. Aufl. Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 1958, s. 45. Studien zur Geschichte der katholischen Moraltheologie, Nr. 5.

⁹⁴ Bližšie pozri LENZEN, V. *Selbsttötung: Ein philosophisch-theologischer Diskurs mit einer Fallstudie über Cesare Pavese*. 1. Aufl. Düsseldorf: Patmos Verlag, 1995, s. 105. ISBN 3-491-77688-0.

⁹⁵ Bližšie pozri NÉMETH, G. *Bioetikai vázlatok: Bioetika és más életerkölcsi kérdések*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2018, s. 173. ISBN 978-963-277-755-9.

⁹⁶ Bližšie pozri kapitoly 1.20 a 1.22. SVÄTÝ AUGUSTÍN. *Boží štát* [online]. 1948 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: http://a-repko.sk/knihy/bozi_stat.htm.

⁹⁷ Bližšie pozri ŠRAJER, J. Hodnocení suicidality v biblicko-křesťanské tradici. *Studia Theologica* [online]. 2008, roč. 10, č. 2, s. 9 [cit. 2021-08-25]. ISSN 2570-9798. Dostupné na: <https://studiatheologica.eu/pdfs/sth/2008/02/01.pdf>.

cho lepší posmrtný život nečaká.⁹⁸ V tomto kontexte preto uvádza aj o samovražde Judáša, že bola závažnejším previnením než samotné zradenie Ježiša, lebo si tak sám zahatal možnosť úprimnej ľútosti a obrátenia. Nie je to totiž smrť, ktorá je zavŕšením života kresťana, ale večný život s Bohom.⁹⁹

Náuku sv. Augustína v predmetnej oblasti si cirkevná prax oficiálne osvojila už na synode v Orléans (533), ktorá nariadila pochovávať samovrahov bez akejkoľvek modlitby a obradov za nich a bez zvonenia, rovnako ako v prípade vrahov.¹⁰⁰ O niečo neskôr synoda v Brage (563) kategoricky zakazovala dokonca už aj odsľúženie svätej omše za samovrahov.¹⁰¹ Synoda v Toledě (693) sa následne zaoberala aj pokusom samovraždy, pričom páchatelom stanovila trest dvojmesačnej exkomunikácie, keďže *diabolico repletus furore*, teda podľahnúc diabolskému pokušeniu, pokúsili sa sami si siahnúť na život.¹⁰² V epoche vrcholného stredoveku určil slávny Graciánov dekrét, že samovrahom je zakázané vyslúžiť cirkevný pohreb a liturgicky sa za nich modliť, ibaže by pred smrťou prejavili ľútosť, lebo bez pokánia zomierajú vo vlastnom hriechu.¹⁰³ Dôležitú úpravu v tomto smere prijala napokon aj synoda vo francúzskom Nîmes (1284), ktorá zakázala samovrahov pochovávať do posvätenej pôdy cintorínov, a práve odtiaľto pramení následný, po stáročia zachovávaný zvyk pochovávať samovrahov len v jarku cintorínov za plotom, respektí-

⁹⁸ Bližšie pozri kapitolu 1.26. SVÄTÝ AUGUSTÍN. *Boží štát* [online]. 1948 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: http://a-repko.sk/knihy/bozi_stat.htm.

⁹⁹ Bližšie pozri NÉMETH, G. *Bioetikai vázlatok: Bioetika és más életerkölcsi kérdések*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2018, s. 174. ISBN 978-963-277-755-9.

¹⁰⁰ Bližšie pozri *Concilium Aurelianense II*, 15. kán. Z tohto obdobia je tiež známe stanovisko biskupa Timoteja z Alexandrie, ktorý sa vyjadruje k otázke, či je možné sláviť liturgiu za tých, ktorí si siahli na život v pomätenosti mysle bez toho, že by si plne uvedomovali, čoho sa dopúšťajú. Biskup v odpovedi vyzýva k dôkladnému preskúmaniu, či v danom prípade nejde naozaj o klam, lebo ak by bolo zrejme, že samovražda bola uskutočnená vedome, musí sa od slávania cirkevných obradov upustiť. K tomu pozri BLÁZQUEZ, N. Die traditionelle kirchliche Morallehre über den Suizid. *Concilium*. 1985, Jg. 21, Nr. 3, s. 210. ISSN 0588-9804.

¹⁰¹ Bližšie pozri *Concilium Bracarense*, 16. kánon.

¹⁰² Bližšie pozri *Concilium Toletanum XVI*, 4. kán. Túto ranostredovekú cirkevnú prax potvrdzuje aj stanovisko pápeža Mikuláša I., ktorý v roku 860 v odpovedi Bulharom stanovuje, že samovrahovia majú byť pochovaní bez obvyklých ceremónií, bez slávania liturgie, ale nie bezpodmienečne bez humánnych gest. Oprávnenosť takéhoto opatrenia zdôvodňuje ťažkou morálnou vinou, ktorej sa samovrah dopustil s odkazom na Judášovu samovraždu. K tomu pozri bližšie BLÁZQUEZ, N. Die traditionelle kirchliche Morallehre über den Suizid. *Concilium*. 1985, Jg. 21, Nr. 3, s. 210-211. ISSN 0588-9804.

¹⁰³ Bližšie pozri *Decretum Gratiani C.* 23 q. 5 c. 12.

ve za múrom cintorínov. Kňaz dokonca nesmel nosiť pri takomto pohrebe ani predpísané liturgické oblečenie, a aj čas pohrebu musel byť v ne-tradičnú hodinu, t.j. skoro ráno alebo neskoro večer, pričom hrob samovraha sa nemohol označiť jeho menom a musel zostať anonymný.¹⁰⁴ Uvedené synody, hoci išlo len o lokálne cirkevné snemy, ako aj majster Gracián súhlasne vychádzali z Augustínovej náuky a toho, že posledným úkonom samovraha bol neol'utovaný smrteľný hriech, ktorý volá po zatratení, a je preto zbytočné sa za takýchto ľudí modliť a pochovávať ich do posvätenej zeme, ktorá by sa tým len znesvätila.¹⁰⁵ Samovrahov sa dokonca nedotýkali, pochovávali ich spravidla dolu hlavou a s ich pohrebom bolo spojených mnoho povier. Pokiaľ išlo len o pokus samovraždy, takýchto ľudí zatvárali do žalárov a trestali ich rôznymi úkonmi kajúcnosti. Po samovrahoch navyše nebolo možné pre ich rodinných príslušníkov dediť, v pozadí čoho stála snaha zdôrazniť zodpovednosť rodiny zabrániť takýmto konaniam.¹⁰⁶

Argumenty sv. Augustína ďalej rozvinula teológia sv. Tomáša Akvinského (* 1224 – † 1274), podľa ktorého je samovražda takisto smrteľným hriechom, a navyše aj previnením sa proti požiadavkám prirodzeného zákona, podľa ktorého všetko živé chce zachovať svoj život. Samovražda je tak priamym útokom na lásku, ktorú si prirodzene každý sám seba dlhuje.¹⁰⁷ Ľudský život je totiž podľa sv. Tomáša Boží dar a ako taký je na Bohu úplne závislý, Boh je ten, kto rozhoduje o živote a smrti. Preto tí, ktorí si berú život, hrešia proti Bohu a zničením vlastného života si vedome a slobodne uzurpujú Božiu moc, aby rozhodli vo veci, ktorá im neprislúcha.¹⁰⁸ Človek je navyše aj súčasťou spoločnosti, preto tým, že zabi-je sám seba, spôsobí bezprávie aj samotnej spoločnosti, voči ktorej má svoje povinnosti. Ak by kolidoval verejný záujem s dobrom jednotlivca,

¹⁰⁴ Obdobne píše aj glosátor Bartolomeus Brixiensis a *Decretum Gratiani* C. 23 q. 5 c. 16.

¹⁰⁵ Bližšie pozri SZUROMI, Sz. A. *Az egyházi intézményrendszer története: Kánonjogtörténeti bevezetés*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2017, s. 175. Szent István kézikönyvek. ISBN 978-963-277-689-7.

¹⁰⁶ Bližšie pozri NÉMETH, G. *Bioetikai vázlatok: Bioetika és más életerkölcsei kérdések*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2018, s. 176. ISBN 978-963-277-755-9. V praxi sa to však častokrát obchádzalo, najmä vo vyšších spoločenských kruhoch, vyhlásením suicidanta za slabomyselného, aby nebol odopretý cirkevný pohreb a nebol mu skonfiškovaný majetok.

¹⁰⁷ Bližšie pozri ŠRAJER, J. Hodnocení suicidality v biblicko-křesťanské tradici. *Studia Theologica* [online]. 2008, roč. 10, č. 2, s. 9 [cit. 2021-08-25]. ISSN 2570-9798. Dostupné na: <https://studiatheologica.eu/pdfs/sth/2008/02/01.pdf>.

¹⁰⁸ Bližšie pozri II-II q. 64 a. 5 co. SVĚTÝ TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Summa Theologiae* [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <http://summa.op.cz/sth.php>.

sv. Tomáš uvádza v zmysle Aristotelovej filozofie, že prednosť má dobro verejné. Človek je síce slobodný, ale jeho sloboda sa vzťahuje len na spôsob žitia, no nie na smrť, lebo tak, ako jedinec nemá právo vziať život inému, lebo je najvyšším dobrom, nemá právo vziať si ani ten vlastný. Sv. Tomáš tak teologicky, a aj sociologicky zdôrazňuje jednak povinnosť každého človeka milovať seba samého a zachovávať a vážiť si život, a zároveň aj povinnosti jedinca voči Bohu a spoločnosti. Človek je Božím stvorením, patrí teda Bohu a ako člen spoločnosti má voči nej aj svoje záväzky, ktoré ho viažu a nemôže ich svojvoľne odhodiť. Suicídium tak nemôže byť podľa sv. Tomáša Akvinského nikdy prostriedkom k dosiahnutiu dobra, a ani k eliminácii menšieho zla, tobôž nie prejavom statočnosti, iba ak „mäkkého ducha, neschopného zniest' zlé života.“¹⁰⁹

Vyššie uvedená augustínovská a tomistická argumentácia zostala po stáročia široko akceptovaná v práve a liturgickej praxi Katolíckej cirkvi, ktorá ju prevzala aj v rámci kodifikácie svojho dovtedy značne roztriešteného práva. Tá bola zavŕšená vydaním Kódexu kánonického práva z roku 1917 (ďalej aj „CIC 1917“).¹¹⁰ Tento zákonník priamo reguloval aj problematiku samovraždy, ktorú kvalifikoval ako trestný čin proti životu a upravoval ju v kán. 2350 § 2 CIC 1917 v rámci piatej knihy, ktorá upravovala trestné právo Cirkvi. Predmetné ustanovenie sankcionovalo toho, kto vzťahne na seba ruku vedome a premyslene, ak nastala smrť, odoľtým cirkevného pohrebu,¹¹¹ ktorý by bol dovoleným len za predpokladu, že samovrah pred smrťou preukázal aspoň náznakov pokánia.¹¹² V prípade pochybností, napríklad či bol čin preukázateľne spáchaný v plnej pričetnosti, bolo potrebné sa poradiť s ordinárom (spravidla diecéznym biskupom), a ak na to nebol priestor, respektíve ak pochybnosti naďalej pretrvávali, mŕtvoľa sa síce mala pochovať cirkevne, ale tak, aby sa zabránilo pohoršeniu medzi veriacimi a aby sa vyhlo honosnému charakteru obradov.¹¹³ Odmietnutie cirkevného pohrebu následne tiež znamenalo

¹⁰⁹ Bližšie pozri II-II q. 64 a. 5 ad 5. SVĚTÝ TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Summa Theologiae* [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <http://summa.op.cz/sth.php>.

¹¹⁰ Bližšie pozri *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* [CIC 1917] [1917-05-27]. AAS 9 II (1917), s. 11-456.

¹¹¹ Bližšie pozri CIC 1917, kán. 1240 § 1 bod 3.

¹¹² Bližšie pozri CIC 1917, kán. 1240 § 1.

¹¹³ Bližšie pozri CIC 1917, kán. 1240 § 2. Určitý posun v rigidite cirkevnej praxe badať potom až v inštrukcii Kongregácie pre Boží kult z 23. septembra 1971, podľa ktorej bolo potrebné sa v prípade zákazu pohrebu vo všetkých právom stanovených prípadoch obrátiť na ordinára, ktorý mal rozhodnúť, či samovraha pochovať cirkevne v duchu pastoračnej múdrosti a rozvážnosti (*prudencia pastoralis*).

i nemožnosť verejne slávených zádušných omší za samovrahov, ako aj omší slávených v deň výročia ich smrti,¹¹⁴ čím sa prakticky zabraňovalo akýmkoľvek verejným bohoslužbám za takéto osoby. Nešlo však akoby ešte o ďalší, následný trest pre suicidanta, ale skôr o preventívny vplyv na veriace spoločenstvo, aby sa vyvarovalo tak ťažkého hriechu, akým je samovražda, ktorou sa páchatel vlastne sám a dobrovoľne vytrháva z Božích rúk a cirkevného spoločenstva.¹¹⁵ Súkromné sväté omše bez účasti ľudu sa však za ich duše slúžiť predsa len mohli.¹¹⁶ Kódex kánonického práva z roku 1917 následne tiež upravoval aj situáciu neúspešných samovrahov, ktorým potom do budúcnosti odopieral prípadnú posvätnú vysviacku,¹¹⁷ respektíve ak to bol už vysvätený klerik, kto sa pokúsil o samovraždu, jeho ordinárovi (spravidla diecéznemu biskupovi) prislúchalo potrestať ho suspendáciou a zákazom duchovnej činnosti.¹¹⁸ Navyše, osoba, ktorá sa pokúsila o samovraždu, nemohla už následne v budúcnosti zastávať ani žiadnu cirkevnú službu, ani vykonávať patronátne právo či službu krstného a birmovného rodiča.¹¹⁹

3.2 Suicídium a súčasné Magistérium a cirkevná prax

Súčasná cirkevná prax je významne poznačená reformným kurzom nastaveným po Druhom vatikánskom koncile (1962 – 1965). Ten mal značný presah aj do súčasného práva Katolíckej cirkvi, do ktorého sa začali postupne čoraz viac premietat i poznatky empirických vied, ako sú psychológia či sociológia, vďaka ktorým si kánonická prax väčšmi začala všímať aj osobné a existenciálne aspekty človeka.¹²⁰ V dôsledku týchto zmien sa v predmetnom kontexte už aj v cirkevnej praxi stále viac poukazuje na nutnosť diferencovaného hodnotenia slobodného rozhodnutia každého suicidanta.¹²¹ To sa odzrkadľuje aj v *de lege lata* platnom a účinnom

¹¹⁴ Bližšie pozri CIC 1917, kán. 1241.

¹¹⁵ Bližšie pozri CARIDI, C. Catholic Funerals and Physician-assisted Suicide. In: *Canon Law Made Easy* [online]. 2016-04-07 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <https://canonlawmadeeasy.com/2016/04/07/suicide-catholic-funerals/>.

¹¹⁶ Bližšie pozri BLÁZQUEZ, N. Die traditionelle kirchliche Morallehre über den Suizid. *Concilium*. 1985, Jg. 21, Nr. 3, s. 211. ISSN 0588-9804.

¹¹⁷ Bližšie pozri CIC 1917, kán. 985 § 5.

¹¹⁸ Bližšie pozri CIC 1917, kán. 2350 § 2.

¹¹⁹ Bližšie pozri CIC 1917, kán. 766 bod 2; kán. 795 bod 2; kán. 2256 bod 2.

¹²⁰ Bližšie pozri ERDŐ, P. *Egyházjog*. 4. jav. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2005, s. 501. ISBN 978-963-361-716-8.

¹²¹ Bližšie pozri ŠRAJER, J. Hodnocení suicidality v biblicko-křesťanské tradici. *Studia Theologica* [online]. 2008, roč. 10, č. 2, s. 12 [cit. 2021-08-25]. ISSN 2570-9798. Dostupné na: <https://studiatheologica.eu/pdfs/sth/2008/02/01.pdf>.

nom Kódexe kánonického práva z roku 1983 (ďalej aj „CIC“ alebo len „Kódex“).¹²²

V súčasnom Kódexe totiž už suicídium nie je uvádzané medzi trestnými činmi proti životu, čo naznačuje, že si už cirkevný zákonodarca priamo neželá trestnoprávne postihovať samovrahov, čo však neznamená, že by v súčasnosti neexistovala kánonickoprávna reglementácia samovraždy.¹²³ O samovražde sa v súčasnosti platný a účinný Kódex kánonického práva zmieňuje *expressis verbis* len v dvoch prípadoch, a to v kontexte prekážok posvätnej vysviacky a iregularity výkonu *in sacris*.¹²⁴ Ide o prípady osôb, ktoré sa dopustili samovražedného pokusu, a preto už v budúcnosti takéto osoby nemôžu prijať posvätnú vysviacku, pretože samovražedný pokus ich robí trvalo neschopnými, iregulárnymi,¹²⁵ respektíve ide o situáciu, keď sa o samovraždu pokúsi už vysvätený klerik (diakon, kňaz alebo biskup), ktorý sa tak stáva v dôsledku pokusu o samovraždu následne trvalo neschopným na vykonávanie prijatého posvätného stavu.¹²⁶

Kódex sa však aj nepriamo dotýka predmetnej problematiky suicídia. V tomto kontexte v kán. 1184 § 1 bod 3 CIC napríklad stanovuje, že je potrebné odprieť cirkevné pohrebne obrady zjavným hriešnikom, ktorým

¹²² Bližšie pozri *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* [CIC 1983] [1983-01-25]. AAS 75 II (1983), s. 1-317 [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné v slovenskom preklade na: <https://www.kbs.sk/pdf/CIC/CIC2019.pdf>. Súčasný Kódex kánonického práva bol promulgovaný 25. januára 1983, s účinnosťou od 27. novembra 1983 (1. adventná nedeľa toho roku a začiatok nového cirkevného roka) pápežom sv. Jánom Pavlom II. apoštolskou konštitúciou *Sacrae disciplinae leges* pre latinskú Cirkev. Pre východné katolícke cirkvi v plnej jednote s pápežom platí Kódex kánonov východných cirkví (latinsky *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, v skratke CCEO), ktorý bol Jánom Pavlom II. promulgovaný 18. októbra 1990, s účinnosťou od 1. októbra 1991. Bližšie pozri *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium, auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* [CCEO 1990] [1990-10-18]. AAS 82 (1990), s. 1045-1363 [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné v slovenskom preklade na: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/kodex-kanonickeho-prava/c/cceo>.

¹²³ Mnohí autori hovoria dokonca o potrebe trestnoprávneho postihu samovraždy priamo podľa kán. 1397 CIC, respektíve 1450 § 1 CCEO, ktoré upravujú trestný čin vraždy. K tomu pozri napríklad HÁMORI, A. *Életvédelem a Katolikus Egyház jogrendjében világi jogi ősszehasonlításal*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2006, s. 63. ISBN 963-361-740-5.

¹²⁴ K tomu pozri bližšie kán. 1041 a 1044 CIC, respektíve kán. 762-763 CCEO.

¹²⁵ Bližšie pozri kán. 1041 bod 5 CIC, respektíve kán. 762 § 1 bod 5 CCEO.

¹²⁶ Bližšie pozri kán. 1044 § 1 bod 3 CIC, respektíve kán. 763 bod 2 CCEO. Je však potrebné dodať, že od týchto iregularít právo pripúšťa aj možnosť dišpenzácie (oslobodenia). K tomu pozri kán. 1045-1049 CIC, respektíve 764-768 CCEO.

ich nemožno priznať bez verejného pohoršenia veriacich, ak pred smrťou neprejavili nijaké znaky pokánia.¹²⁷ Kódex tu síce teda už výslovne neuvádza aj samovrahov, no podľa ustálenej cirkevnej praxe samovrahovia nesporne patria ku zjavným hriešnikom, ak svoj čin spáchali vedome a dobrovoľne. Súčasná cirkevná prax však v tomto smere zaznamenala významný posun a už automaticky neodmieta samovrahom cirkevný pohreb. Z hľadiska pohreb vysluhujúceho klerika je však potrebné dôsledne zvážiť každý jednotlivý prípad a jeho okolnosti, osobu samovraha a jeho príčetnosť, mieru jeho zavinenia, vplyv na verejnú mienku, a tak ďalej. Otázka viny suicidanta, jasnosť jeho poznania a sloboda jeho rozhodovania, ktoré sú určujúce pre hodnotenie daného konania, sú totiž obzvlášť v takýchto prípadoch len veľmi ťažko určiteľné.¹²⁸ Paušálne odopretie pohrebu by navyše u pozostalých mohlo ešte viac prehĺbiť samovraždou blízkeho vzniknuté rany. Cirkevný pohreb sa má samovrahovi teda podľa súčasného práva Katolíckej cirkvi odoprieť len vtedy, ak je zjavná jeho príčetnosť a zodpovednosť. Aj prostredníctvom takéhoto pohrebu je totiž možné evanjelizovať spoločnosť a poukázať na neociteľnú hodnotu ľudského života a nesmiernu hĺbku Božieho milosrdenstva, osobitne voči hriešnikom. Pohreb však má byť za daných okolností nanajvýš skromný a bez okázalostí.¹²⁹ A napokon, ak by o vhodnom postupe za daných okolností boli nejaké pochybnosti, je potrebné sa poradiť s ordinárom (napríklad diecéznym biskupom) a držať sa jeho úsudku.¹³⁰ To zabezpečí jednak unifikovaný postup v rámci celej diecézy, čím sa zabráni zneužívaniu situácie, a tiež je tým chránený aj samotný kňaz, ktorý je zodpovedný za pohreb, aby v danom spoločensktve nevznikali zbytočné trenice, keďže rozhodnutie prichádza zhora.¹³¹ Je taktiež žiaduce dodať, že podľa súčasnej cirkevnej praxe je tomu, komu bol predsa len odopretý cirkevný pohreb kvôli jeho samovražde, potrebné odoprieť aj

¹²⁷ Bližšie pozri kán. 1184 § 1 bod 3 CIC. Uvedenými znakmi pokánia môže byť pritom akákoľvek zdanlivá drobnosť, ako napríklad pobozkanie kríža alebo ruženca, či vôľa sa vyspovedať a žiadosť o privolanie kňaza pred skonom, alebo aspoň prejavená úprimná ľútosť tesne pred smrťou, a tak ďalej.

¹²⁸ Bližšie pozri ŠRAJER, J. Hodnocení suicidality v biblicko-křesťanské tradici. *Studia Theologica* [online]. 2008, roč. 10, č. 2, s. 13 [cit. 2021-08-25]. ISSN 2570-9798. Dostupné na: <https://studiatheologica.eu/pdfs/sth/2008/02/01.pdf>.

¹²⁹ Bližšie pozri KUMINETZ, G. *Az Egyház megszentelő feladata IV.: A megszentelés egyéb eszközei*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2005, s. 42. ISBN 963-361-577-1.

¹³⁰ Bližšie pozri kán. 1184 § 2 CIC.

¹³¹ Bližšie pozri KUMINETZ, G. *Az Egyház megszentelő feladata IV.: A megszentelés egyéb eszközei*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2005, s. 38. ISBN 963-361-577-1.

akúkoľvek pohrebnú omšu.¹³² Tento zákaz sa však vzťahuje výlučne len na pohrebnú omšu, čo už teda nevyklučuje slávenie verejných svätých omší za spásu duše samovraha neskôr, napríklad v deň výročia jeho smrti, ak to vzhľadom na konkrétnu situáciu nevyvolá u veriacich pohoršenie.

Z uvedeného však nevyplýva, že by náuka Katolíckej cirkvi v súčasnosti problematiku samovraždy, respektíve účasti na samovražde akokoľvek zľahčovala alebo sa jej už tak kategoricky nevenovala. Katechizmus Katolíckej cirkvi v tejto súvislosti totiž jasne uvádza: „*Ludský život je posvätný, pretože už od svojho začiatku vyžaduje stvoriteľské pôsobenie Boha a navždy zostáva v osobitnom vzťahu k Stvoriteľovi, svojmu jedinému cieľu. Jediné Boh je Pánom života od jeho začiatku až do jeho konca: nikto a za nijakých okolností si nemôže nárokovať právo priamo zničiť nevinnú ľudskú bytosť.*“¹³³ A ďalej pokračuje: „*Každý je za svoj život zodpovedný pred Bohom, ktorý mu ho dal. Boh zostáva zvrchovaným Pánom života. Sme povinní prijímať život s vďačnosťou a chrániť ho na Božiu česť a spásu svojej duše. My sme správcami, nie vlastníkmami života, ktorý nám Boh zveril. Nemôžeme s ním voľne nakladať. Samovražda protirečí prirodzenej náklonnosti človeka zachovať si a udržiavať svoj život. Je v závažnom rozpore s pravou láskou k sebe samému. Zároveň uráža lásku k blížnemu, lebo neprávom pretína putá solidarity s rodinným a národným spoločenstvom a s ľudskou spoločnosťou, voči ktorým máme záväzky. Samovražda protirečí aj láske k živému Bohu. Ak sa samovražda spácha s úmyslom dať príklad najmä mladým, nadobúda aj závažnosť pohoršenia. Úmyselná spolupráca na samovražde je v rozpore s morálnym zákonom. Ťažké psychické poruchy, úzkosť alebo veľký strach pred nejakou životnou skúškou, utrpením alebo mučením však môžu zmenšiť zodpovednosť samovraha. Nemáme pritom strácať nádej na večnú spásu ľudí, ktorí si vzali život. Boh im môže dať príležitosť na spasiteľnú úťtosť cestami, ktoré pozná len On sám. Cirkev sa preto modlí za tých, ktorí si siahli na život.*“¹³⁴

V tomto kontexte je napokon potrebné vyzdvihnúť aj náuku sv. Jána Pavla II. v jeho encyklike *Evangelium vitae* z roku 1995 o hodnote a nena-

¹³² Blížšie pozri kán. 1185 CIC.

¹³³ Blížšie pozri článok 2258. *Katechizmus Katolíckej cirkvi* [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <http://www.katechizmus.sk/index.php?action=getfullk&kid=2762>. A to preto, lebo človek je jediný tvor na zemi, ktorého Boh chcel pre neho samého, on jediný je povoláný, aby mal poznaním a láskou účasť na Božom živote. Na tento cieľ bol stvorený a v tomto je hlavný dôvod jeho dôstojnosti.

¹³⁴ Blížšie pozri články 2280 až 2283. *Katechizmus Katolíckej cirkvi* [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <http://www.katechizmus.sk/index.php?action=getfullk&kid=2762>.

rušiteľnosti ľudského života, v ktorej sa v článku 66 uvádza: „*Samovražda je vždy morálne neprípustná v rovnakej miere ako vražda. Tradícia Cirkvi ju trvalo odmietala ako rozhodne zlý čin. Hoci isté psychologické, kultúrne a spoločenské podmienosti môžu viesť k činu tak radikálne protirečiacemu vrodenej tendencii každého človeka zachovať si život, že vylučujú alebo zmiernujú subjektívnu zodpovednosť, z objektívneho hľadiska je samovražda hlboko nemorálnym činom, lebo znamená odmietnutie lásky k sebe samému a únik od povinnosti spravodlivosti a lásky k blížnemu vzhľadom na rôzne spoločenstvá, ktorých je súčasťou i vzhľadom na spoločnosť ako celok. Vo svojej najhlbšej podstate je odmietnutím absolútnej Božej moci nad životom a smrťou, o ktorej starodávny izraelský mudrc hovorí v modlitbe takto: „Ved’ ty máš moc nad smrťou i nad životom, zvädzaš k bránam podsvetia a zasa vyvádzaš!“ Mat’ spoluúčasť na samovražednom úmysle iného a spolupracovať pri jeho uskutočnení takzvanou „samovraždou s pomocou“ znamená stať sa spoluvinníkom, niekedy dokonca priamym vykonávateľom nespravodlivosti, ktorú nemožno nikdy ospravedlniť, ani vtedy, keď sa vykoná na požiadanie. Prekvapujúco aktuálne sú tu slová sv. Augustína: „Nikdy nie je dovolené zabiť druhého“, ani keby to chcel, ani keby o to prosil na hranici medzi životom a smrťou, aby sa mu pomohlo vyslobodiť dušu, ktorá zápasí s putami tela a túži sa z nich vytrhnúť; nemožno tak urobiť ani vtedy, keď chorý už nie je schopný života.“¹³⁵*

Z uvedeného teda vyplýva, že samovražda je, a nemôže byť ťažkým hriechom a hlboko nemorálnym činom, pretože ľudský život objektívne je a musí byť vždy posvätným. Súčasné Magistérium Katolíckej cirkvi však už reflektuje aj na potrebu vždy individuálneho posúdenia každého jednotlivého prípadu, keďže určité životné situácie môžu významným spôsobom zmenšiť zodpovednosť samovraha. A to zohľadňuje aj kánonické právo, respektíve pohrebná liturgia Cirkvi. Nijako to však nezmenšuje zodpovednosť toho, kto pri samovražde iného pomáha, čo nemožno nikdy a ničím ospravedlniť.

Záver

Samovražda – vedomé a úmyselné autodeštruktívne konanie – je nesporne negatívnym spoločenským javom. Približne jeden milión dokonálnych samovrážd ročne vo svete, z toho len u nás každoročne asi päťsto,

¹³⁵ Bližšie pozri článok 70. *Encyklika pápeža Jána Pavla II.: Evangelium vitae* [Encyklika o hodnote a nenarušiteľnosti ľudského života] [1995-03-25]. AAS 87 (1995), s. 401-522 [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/evangelium-vitae>.

nemožno ignorovať. Ľudský život je totiž nenahraditeľný! Práve preto je našim hlbokým presvedčením, že ochraňovať ľudský život, a to od jeho počatia po prirodzenú smrť, je morálnou povinnosťou každej spoločnosti. Moderné trestné právo síce už netrestá samovraždu, no je nanajvýš správne, ak bude aj naďalej sťahovať pomoc pri samovražde. Prípadná legalizácia asistovanej samovraždy a eutanázie by totiž iba znehodnotila cenu života starých či dlhodobo chorých a ľudí v existenčných krízach. Hodnota človeka totiž nespočíva v tom, koľko vlastní a koľko produkuje, ale jednoducho v tom, že je človekom! Samovražda, a aj napomáhanie pri nej, nech by boli dôvody akokoľvek závažné, *ipso facto* nemôžu byť preto nikdy dobré. Život je a bude vždy viac ako smrť! Keďže však nemôžeme úplne pochopiť človeka, ktorý sa rozhodne pre takého fatálne riešenie svojej životnej situácie, nemôžeme ani s nezvratnou istotou tvrdiť, že by zomrel v stave ťažkého hriechu. Ako učí súčasné Magistérium Cirkvi, Božie milosrdenstvo je nekonečné. Našou úlohou preto nie je odsudzovať takýchto ľudí, ale všímať si naše okolie, trápenia našich blízkych a všemožne im pomáhať prekonávať kritické životné chvíle a chrániť ľudský život, lebo ten je objektívne vždy dobrý. A nezabudnime, človek, ktorý má vieru, nie je nikdy sám, ani v živote, a tobôž nie v umieraní!

Zoznam bibliografických odkazov

- BALÁŽ, P. K problematike trestno-právnej zodpovednosti eutanázie. In: P. KURUC, ed. *Rekodifikovaný Trestný zákon a Trestný poriadok – analýza poznatkov z teórie a praxe*. 1. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2011, s. 511-519. ISBN 978-80-89447-57-2.
- BELEŠ, A. Niektoré aspekty účasti na samovražde a komparácia právnych úprav vo vybraných krajinách. *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*. 2017, diel 36, č. 1, s. 3-20. ISSN 1336-6912.
- BENEDIKT XVI. *Návrat k Bohu: Hriech zneužívania v Cirkvi*. 1. vyd. Bratislava: Lúč, 2020. 97 s. ISBN 978-80-8179-168-0.
- BLÁZQUEZ, N. Die traditionelle kirchliche Morallehre über den Suizid. *Concilium*. 1985, Jg. 21, Nr. 3, s. 205-212. ISSN 0588-9804.
- BURDA, E. Vražda versus úkladná vražda a problematika eutanázie v rekodifikovanom Trestnom zákone. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2005, roč. 11, č. 12, s. 31-39. ISSN 1335-1079.
- CARIDI, C. Catholic Funerals and Physician-assisted Suicide. In: *Canon Law Made Easy* [online]. 2016-04-07 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na:

- <https://canonlawmadeeasy.com/2016/04/07/suicide-catholic-funerals/>.
- Case of Haas v. Switzerland* [2011-01-20]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2011, Application No. 31322/07.
- Case of Pretty v. The United Kingdom* [2002-04-29]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2002, Application No. 2346/02.
- Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium, auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* [CCEO 1990] [1990-10-18]. AAS 82 (1990), s. 1045-1363 [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné v slovenskom preklade na: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/kodex-kanonickeho-prava/c/cceo>.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* [CIC 1983] [1983-01-25]. AAS 75 II (1983), s. 1-317 [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné v slovenskom preklade na: <https://www.kbs.sk/pdf/CIC/CIC2019.pdf>.
- Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* [CIC 1917] [1917-05-27]. AAS 9 II (1917), s. 11-456.
- ČENTĚŠ, J. et al. *Trestný zákon: Veľký komentár*. 2. aktualiz. vyd. Žilina: Eurokódex, 2015. 892 s. ISBN 978-80-8155-053-9.
- Decretum Gratiani* C. 23 q. 5 c. 12; C. 23 q. 5 c. 16.
- DOLEŽAL, A. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: Právní aspekty*. 1. vyd. Praha: Academia, 2017. 284 s. Právo – etika – společnost, č. 3. ISBN 978-80-200-2687-3.
- DRAŠTÍK, A., R. FREMR, T. DURDÍK, M. RŮŽIČKA, A. SOTOLÁŘ, et al. *Trestní zákoník: Komentář: I. díl (§ 1 až 232)*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 1490 s. ISBN 978-80-7478-790-4.
- Encyklika pápeža Jána Pavla II.: Evangelium vitae* [Encyklika o hodnote a nenarušiteľnosti ľudského života] [1995-03-25]. AAS 87 (1995), s. 401-522 [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/evangelium-vitae>.
- ERDŐ, P. *Egyházjog*. 4. jav. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2005. 878 s. ISBN 978-963-361-716-8.

Etický kódex lekára a zubného lekára – Príloha k zákonu č. 219/2002 Z.z. o povolani lekára, o Slovenskej lekárskej komore, o povolani zubného lekára, o Slovenskej komore zubných lekárov a o zmene a doplneni niektorých zákonov.

Etický kódex zdravotníckeho pracovníka – Príloha č. 4 k zákonu č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplneni niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

GAIZLER, Gy. a K. NYÉKY. *Bioetika*. 1. kiad. Budapest: Gondolat, 2003. 416 s. ISBN 963-9450-27-8.

Gaudium et spes: Pastorálna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete [1965-12-07]. AAS 58 (1966), s. 1025-1120 [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/gaudium-et-spes>.

HÁMORI, A. *Életvédelem a Katolikus Egyház jogrendjében világi jogi összehasonlítással*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2006. 474 s. ISBN 963-361-740-5.

HERETIK, A. *Základy forenznej psychológie*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1994. 224 s. ISBN 80-08-01870-4.

HUMENÍK, I. *Ochrana osobnosti a medicínske právo*. 1. vyd. Žilina: Eurokódex, 2011. 288 s. ISBN 978-80-89447-58-9.

CHISHTI, P., D. H. STONE, P. CORCORAN, E. WILLIAMSON, E. PETRIDOU, et al. Suicide Mortality in the European Union. *European Journal of Public Health* [online]. 2003, vol. 13, no. 2, s. 108-114 [cit. 2021-08-25]. ISSN 1464-360X. Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/eurpub/13.2.108>.

IVOR, J. et al. *Trestné právo hmotné: Osobitná časť: II. zväzok*. 2. dopln. a preprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010. 625 s. ISBN 978-80-8078-308-2.

JELÍNEK, J. et al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2013. 1215 s. ISBN 978-80-87576-69-4.

- JOBBÁGYI, G. *Az élet joga: Abortusz, eutanázia, művi megtermékenyítés*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2004. 303 s. ISBN 963-361-589-5.
- KAMARÁDOVÁ, D., J. PRAŠKO a K. LÁTALOVÁ. Sebevražednosť a úzkostné poruchy. *Česká a slovenská psychiatrie*. 2015, roč. 111, č. 3, s. 155-160. ISSN 1212-0383.
- Katechizmus Katolíckej cirkvi* [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <http://www.katechizmus.sk/index.php?action=getfullk&kid=2762>.
- KERECMAN, P. *Eutanázia, asistovaná samovražda – právne aspekty*. 1. vyd. Bratislava: Eurounion, 1999. 277 s. ISBN 80-88984-01-7.
- KERECMAN, P. Trestnoprávne aspekty samovražď. *Právny obzor*. 1996, roč. 79, č. 5, s. 421-428. ISSN 0032-6984.
- KÖLVES, K., A. MILNER a P. VÁRNIK. Suicide Rates and Socioeconomic Factors in Eastern European Countries after the Collapse of the Soviet Union: Trends between 1990 and 2008. *Sociology of Health & Illness* [online]. 2013, vol. 35, no. 6, s. 956-970 [cit. 2021-08-25]. ISSN 1467-9566. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/1467-9566.12011>.
- Kongregácia pre náuku viery: Deklarácia o eutanázii* [Iura et bona] [1980-05-05]. AAS 72 (1980), s. 542-552 [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné v slovenskom preklade na: <https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/o-eutanazii>.
- KUČA, R. a A. JAHNSOVÁ. Právní aspekty euthanasie. *Právní rozhledy*. 1997, roč. 5, č. 7, s. 356-360. ISSN 1210-6410.
- KUMINETZ, G. *Az Egyház megszentelő feladata IV.: A megszentelés egyéb eszközei*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2005. 148 s. ISBN 963-361-577-1.
- KUŘE, J. *Co je eutanazie: Studie k pojmu dobré smrti*. 1. vyd. Praha: Academia, 2018. 297 s. Právo – etika – společnost, č. 4. ISBN 978-80-200-2762-7.
- KUSÝ, M. *Eseje*. 1. vyd. Bratislava: Archa, 1991. 240 s. ISBN 80-7115-007-X.

- LENZEN, V. *Selbsttötung: Ein philosophisch-theologischer Diskurs mit einer Fallstudie über Cesare Pavese*. 1. Aufl. Düsseldorf: Patmos Verlag, 1995. 244 s. ISBN 3-491-77688-0.
- LUBY, Š. *Prevenca a zodpovednosť v občianskom práve: Zväzok I*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958. 660 s.
- MITLÖHNER, M. Ke vztahu trestného činu účasti na sebevraždě a euthanasie. *Trestní právo*. 2003, roč. 8, č. 6, s. 15-17. ISSN 1211-2860.
- MÖLLERING, J. *Schutz des Lebens – Recht auf Sterben: Zur rechtlichen Problematik der Euthanasie*. 1. Aufl. Stuttgart: Enke, 1977. 147 s. Medizin und Recht, Nr. 3. ISBN 3-432-88811-2.
- MUNZAROVÁ, M. *Eutanazie, nebo paliativní péče?*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. 108 s. ISBN 80-247-1025-0.
- NÉMETH, G. *Bioetikaí vázlatok: Bioetika és más életerkölcsei kérdések*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2018. 422 s. ISBN 978-963-277-755-9.
- Nová charta zdravotníckych pracovníkov* [online]. 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2017. 149 s. [cit. 2021-08-25]. ISBN 978-80-8161-282-4. Dostupné na: <http://www.kklz.sk/files/nova-charta-zdravotnickych-pracovnikov.pdf>.
- PAGLIA, V. *Sorella morte: La dignità del vivere e del morire*. 1° ed. Milano: Piemme, 2017. 275 s. ISBN 978-88-6836-851-7.
- Rezolúcia Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov č. 14668 zo dňa 19. 12. 1966, publikovaná v Zbierke zákonov ako Vyhláska ministra zahraničných vecí č. 120/1976 Zb. o Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach a Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach*.
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej socialistickej republiky zo dňa 19. 2. 1985, sp. zn. 3 To 8/85; R 24/1986*.
- Samovraždy a samovražedné pokusy v Slovenskej republike 2019. In: *Národné centrum zdravotníckych informácií* [online]. 2020-06-08 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <http://www.nczisk.sk/Aktuality/Pages/Samovrazdy-a-samovrazedne-pokusy-v-Slovenskej-republike-2019.aspx>.

- SCHOCKENHOFF, E. *Ethik des Lebens: Ein theologischer Grundriss*. 1. Aufl. Mainz: Matthias-Grünwald-Verlag, 1993. 461 s. Welt der Theologie. ISBN 3-7867-1720-6.
- SCHÖPF, B. *Das Tötungsrecht bei den frühchristlichen Schriftstellern bis zur Zeit Konstantins*. 1. Aufl. Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 1958. 270 s. Studien zur Geschichte der katholischen Moraltheologie, Nr. 5.
- SCHWEITZER, G. Az öngyilkosság megítélése a zsidó hagyományban. In: M. FILÓ, szerk. *Halálos bűn és szabad akarat: Öngyilkosság a jogtudomány tükrében*. 1. kiad. Budapest: Medicina, 2013, s. 63-70. ISBN 978-963-226-431-8.
- SMITH, J. E. a Ch. KACZOR. *Life Issues, Medical Choices: Questions and Answers for Catholics*. 2nd ed. Cincinnati, OH: Servant, 2016. 182 s. ISBN 978-1-61636-937-8.
- Sväté písmo Starého i Nového zákona*. 4. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2001. 2623 s. ISBN 80-7162-281-8.
- SVÁTÝ AUGUSTÍN. *Boží štát* [online]. 1948 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: http://a-repko.sk/knihy/bozi_stat.htm.
- SVÁTÝ TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Summa Theologiae* [online]. 2021 [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <http://summa.op.cz/sth.php>.
- SZUROMI, Sz. A. *Az egyházi intézményrendszer története: Kánonjogtörténeti bevezetés*. 1. kiad. Budapest: Szent István Társulat, 2017. 432 s. Szent István kézikönyvek. ISBN 978-963-277-689-7.
- ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník II: Zvláštní část (§ 140 – 421): Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1451-3586. ISBN 978-80-7400-428-5.
- ŠRAJER, J. Hodnocení suicidality v biblicko-křesťanské tradici. *Studia Theologica* [online]. 2008, roč. 10, č. 2, s. 1-14 [cit. 2021-08-25]. ISSN 2570-9798. Dostupné na: <https://studiatheologica.eu/pdfs/sth/2008/02/01.pdf>.
- ŠLIPKO, T. *Hranice života: Dilemy súčasnej bioetiky*. 1. vyd. Trnava: Dobrá kniha, 1998. 399 s. ISBN 80-7141-185-X.
- TOMPSON, A. a S. KUBY. *The Legalization of Euthanasia and Assisted Suicide: An Inevitable Slippery Slope* [online]. 1st ed. Vienna: ADF International, 2017. 28 s. [cit. 2021-08-25]. Dostupné na: <https://adflegal>.

blob.core.windows.net/international-content/docs/default-source/default-document-library/resources/white-papers/a5-book_euthanasia-ebook-finalc.pdf.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 14. 10. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1064/2015.

Ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej republiky.

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

VIEWEGH, J. *Sebevražda a literatura*. 1. vyd. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1996. 282 s. ISBN 80-85880-10-5.

VLČEK, R. a Z. HRUBEŠOVÁ. *Zdravotnícke právo*. 1. vyd. Bratislava: EPOS, 2007. 319 s. ISBN 978-80-8057-705-6.

VOZÁR, J. Právo na smrť. *Právny obzor*. 1993, roč. 76, č. 6, s. 552-564. ISSN 0032-6984.

WAGNEROVÁ, E., V. ŠIMÍČEK, T. LANGÁŠEK, I. POSPÍŠIL, et al. *Listina základných práv a svobod: Komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 906 s. ISBN 978-80-7357-750-6.

Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

ZEMAN, Š. a M. VRÁBLOVÁ. K niektorým aspektom problematiky eutanázie. In: V. MARKOVÁ, ed. *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi: 7. ročník* [online]. 1. vyd. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra trestného práva, 2019, s. 105-132 [cit. 2021-08-25]. ISBN 978-80-8054-812-4. Dostupné na: <https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/KTP/AOTPVtAP/7roc/3%20Aktu%C3%A1lne%20ot%C3%A1zky%20-%207.%20ro%C4%8Dn%C3%ADk%20-%20e-verzia.pdf>.

JUDr. Štefan Zeman, PhD.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave

Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
stefanzemanpftu@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0001-7637-2618>